

Itä-Suomen aluehallintoviraston VASU-raportti vuodelta 2024

31.3.2025
ISAVI/2963/2025

Hyväksyjät:
Johtaja Ulla Ahonen
Ympäristöterveydenhuoltoyksikön päällikkö Mari Metsävainio

Esittelijä:
Läänineläinlääkäri Hanna Rintala

Valmistelijat:
Ympäristöterveydenhuollon ylitarkastaja Anneli Liljeroos
Muut läänineläinlääkärit

Sisällysluettelo

1	ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA.....	3
2	VALVONTASUUNNITELMIEN TOTEUTUMINEN	4
2.1	Elintarvikevalvonta.....	4
2.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi sekä kuntien eläinlääkäripalvelut.....	6
3	AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE.....	9
4	ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	10
4.1	Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen	10
4.2	Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaavien toimenpiteiden varmistaminen	10
4.3	Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet.....	13
5	VALVONNAN RESURSSIT	13
	Liite 1. Eläintautien vastustaminen 2024	18
	Liite 2. Eläinten hyvinvoinnin valvonta	23
	Liite 3. Tilavalvontojen lääkitsemistarkastusten raportointi 2024	25
	Liite 4. Kuntien elintarvikevalvontatietojen analysointi	27

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Aluehallintoviraston suorittaman valvonnan vaikuttavuus- ja strategiset tavoitteet on kirjattu aluehallintovirastojen ja ohjaavien ministeriöiden väliseen tulossopimukseen sekä valvontasuunnitelmaan.

Eläinten hyvinvoinnin ja lääkitsemisen valvontasuunnitelma sisälsi seuraavat kohdat: eläinsuojelun otantavalvonnat tiloilla, eläinkuljetusten otantavalvonnat, eläinten lääkitsemisen valvonnat tiloilla ja eläinlääkäreihin kohdistuvat lääkitsemisen valvonnat. Itä-Suomen aluehallintovirastossa tavoitteet eivät toteutuneet kaikilta osin vuonna 2024.

Eläinten terveyden valvonnan osalta tavoitteet saavutettiin eli todettujen tai epäiltyjen eläintautitapausten edellyttämistä hallintopäätöksistä ja selvityksistä tehtiin 100 % yhden viikon kuluessa. Käytännössä tämä merkitsi sitä, että kun tarve oli todettu, aluehallintovirasto antoi viikon kuluessa määräyksen (yleensä välittömästi), jolla pyrittiin estämään eläintautien leviäminen. Lisäksi aluehallintovirasto toimitti Ruokavirastolle alustavan kirjallisen selvityksen eläintaudin alkuperästä ja levinneisyydestä eli niin sanotun epidemiologisen selvityksen. Aluehallintovirasto myös tarvittaessa kumosi päätöksen viikon määräajassa.

Tavoite alueellisen eläintautien valmiussuunnitelman 100 % ajantasaisuudesta ei täysin toteutunut vuonna 2024, sillä valmiussuunnitelmaa ei ole ehditty käydä läpi vuonna 2023 tehdyn kokonaisvaltaisen päivityksen jälkeen.

Todetut vastustettavat eläintautitapaukset eivät muuttuneet pysyviksi. Tartuntapitopaikoille annetut päätökset määräyksistä taudin leviämisen estämiseksi saatiin tehtyä viikon sisällä ja kumottua vuoden kuluessa, eikä vastustettavien eläintautien tapauksia levinnyt tartuntapitopaikoista sen jälkeen, kun päätös oli tehty. Tulossopimuksen tavoite saavutettiin.

Toimintaansa parantaneiden elintarvikealan toimijoiden osuus oli Itä-Suomessa keskimäärin hyvällä (80,2 %) tasolla, jonkin verran oli laskua edellisvuoteen (2023: 84,8 %) verrattuna. Itä-Suomi saavutti reilusti (88,6 %) strategisen VASU-mittarin 85 % tavoitteen. Kolmessa valvontayksikössä jäätiin selvästi 85 % alle ja viidessä valvontayksiköissä arvo vaihteli 88,8–98,3 prosenttiin.

Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella olevien valvontayksiköiden määrässä ei tapahtunut muutoksia. Valvontayksiköitä on alueella kahdeksan. Maakuntajakauma on seuraava: yksi yksiköistä on koko maakunnan kokoinen

(Pohjois-Karjala) ja yksi yksikkö (Keski-Savon ympäristötoimi) ulottuu kahden eri maakunnan (Etelä- ja Pohjois-Savo) alueelle.

Yhteistyötä tehtiin aluehallintovirastojen kesken sekä Ruokaviraston kanssa useilla sektoreilla. Itä-Suomen aluehallintoviraston elintarvikevalvonta on ollut edustettuna avien yhteisissä koulutuksen ja viestinnän sekä valvontatietojen hyödyntämisen kehittämistiimeissä.

Tämän raportin numeraalista osuutta on esitetty aluehallintoviraston osalta erillisissä taulukoissa, jotka ovat Pikantin työtilassa "VASU-raportointi" sekä Itä-Suomen kuntien osalta tarkemmin liitteessä 4.

2 VALVONTASUUNNITELMIEN TOTEUTUMINEN

2.1 Elintarvikevalvonta

Elintarvikevalvontasuunnitelma toteutui käytettävissä olleilla resursseilla hyvin. VASU-painopisteiden suhteen aluehallintoviraston panos jäi vähäiseksi, koska Ruokavirasto on antanut niissä hyvin vähän roolia aveille.

VATI-raportista saatavien valvontatietojen hyödyntäminen jäi suunniteltua vähäisemmäksi. Ylitarkastajan työaika kului avien välisten kehittämistiimien työhön sekä kuntien toteumaraporttien 2023 arviointiin. Lisäksi huhtikuussa aloittaneen läänineläinlääkärin perehdyttäminen elintarvikevalvonnan asioihin vei oman aikansa.

Kuntaviranomaisten koulutus ja ohjaus

Aluehallintovirasto järjesti toukokuussa alueensa elintarvikevalvojille ohjaus- ja keskustelutilaisuuden, jossa käsiteltiin ISAVIn VASU-analyysiä (kuntien valvontatietojen arviointi) 2023. Osallistujia tilaisuudessa oli kaikista alueen valvontayksiköistä yhteensä noin 35. Kultakin valvontayksiköltä oli pyydetty etukäteen kommenttipuheenvuoro aluehallintoviraston VASU-analyysistä.

Lisäksi aluehallintovirasto järjesti marraskuussa kunnallisille elintarvikevalvojille ohjaus- ja keskustelutilaisuuden toteumaraporttien 2023 arviointitulosten pohjalta. Siinä keskityttiin tarkastussuunnitelmien toteutumiseen sekä korjaaviin toimenpiteisiin. Kahdelta valvontayksiköltä oli pyydetty esitykset siitä, miten ne seuraavat valvontasuunnitelmansa toteutumista vuoden aikana. Tilaisuuteen osallistui kaikista valvontayksiköistä yhteensä noin 35.

Elintarvikevalvonnan substanssiohjaus on keskitetty Ruokavirastoon. Ruokavirasto järjesti vuonna 2024 koulutus- tai ohjaustilaisuuksia kunnille

sekä eri valvontaverkostojen tilaisuuksia. Yksistään rikollisuuden torjunnan valvontaverkosto järjesti useita koulutustyyppistä kokoontumisia sekä lisäksi keväällä ja syksyllä valtakunnalliset tilannekuvapalaverit. Loppuvuodesta 2024 perustettiin myös alkutuotannon valvontaverkosto.

Aluehallintovirasto ohjeisti ajankohtaisista asioista valvontayksiköitä esimerkiksi lainsäädännön muutoksista ja antoi kuntavalvojille elintarvikevalvonnan ohjausta puhelimitse ja sähköpostitse.

Osaamisen vahvistaminen

Aluehallintovirastojen rooli kuntien ohjaamisessa substanssilainsäädännöstä on pienentynyt, mutta silti on tärkeää, että aluehallintoviraston asiantuntijat ovat ajan tasalla oman substanssialansa toimintaympäristön muutoksista ja uudistuksista. Lainsäädännön muutoksista sekä Ruokaviraston ohjeista ja tulkinnoista pysytään ajan tasalla myös Pikantin aktiivisella seuraamisella.

Itä-Suomen aluehallintovirastosta osallistuttiin Ruokaviraston järjestämiin, eri aihealueita käsitteleviin koulutuksiin sekä muihin tilaisuuksiin. Ylitarkastaja osallistui myös elintarvikevalvonnan valtakunnallisille koulutuspäiville sekä ympäristöterveydenhuollon syyspäivien ympäristöterveydenhuollon johdon ja ohjauksen webinaariin. Ylitarkastaja osallistui joihinkin Ruokaviraston valvontaverkostotapaamisiin.

Yksi läänineläinlääkäri osallistui Poliisiammattikorkeakoulun järjestämään Eläin rikoksen kohteena –kurssille. Loppuvuodelle suunniteltuihin koulutuksiin ja tilaisuuksiin, kuten eläinlääkäripäiville osallistuminen jouduttiin perumaan aluehallintoviraston taloudellisen tilanteen vuoksi. Koulutuspäivien materiaaleja on viety Tiimeriin ja informoitu muita viranhaltijoita asiasta.

Arviointi- ja ohjauskäynnit

Aluehallintovirasto toteutti kuusi ympäristöterveydenhuollon yhteistä arviointi- ja ohjauskäyntiä (AJO-käynnit) Teams-yhteyksin, kolme keväällä (Mikkeli, Siilinjärvi, Pohjois-Karjala) ja kolme syksyllä (Itä-Savo, Keski-Savo ja Tervo). AJO-käynneillä keskityttiin henkilöresurssien, toimivallan siirtojen sekä maksutaksojen arviointiin syventäen vuonna 2022 toteutettua asiakirjatarkastelua. Lisäksi AJO-käynnit toimivat seurantakäynteinä aiempina vuosina todetuille korjaamista tai kehittämistä vaatineille asioille. Ylitarkastaja oli päävastuussa sekä keväällä että syksyllä yhdestä arviointikokonaisuudesta. Keväällä toteutettujen AJO-käyntien raportit on toimitettu myös Ruokavirastoon. Syksyllä toteutettujen AJO-käyntien raportit ovat vielä kommentointikierroksella ja valmistuvat kevään 2025 aikana.

Ruokaviraston jatkuvan arvioinnin ohjeistuksen mukaisia, elintarvikevalvonnan erillisiä AJO-käyntejä aluehallintovirasto ei tämän vuoksi vuonna 2024 toteuttanut.

Elintarvikehuoneistotarkastukset

Itä-Suomen aluehallintovirasto ei tarkastanut vuonna 2024 alkoholijuomamyymälöitä eikä osallistunut elintarvikehuoneistojen tarkastuksiin. Tämä johtui siitä, että työtehtäviä jouduttiin priorisoimaan.

Lausunnot

Lausuntoja ei annettu v. 2024.

Muu toiminta

Itä-Suomen aluehallintovirasto oli edustettuna kahdessa aluehallintovirastojen yhteisessä kehittämistiimissä. Tiimit olivat valvontatietojen hyödyntäminen sekä viestintä ja kouluttaminen. Ylitarkastaja toimi jäljempänä mainitun tiimin varahenkilönä ja tiimin viestintäasiat olivat hänen vastuullaan. Tavoitteena oli muun muassa tehostaa Pikantin "AVIen elintarvikevalvonnan ohjaus" -työtilan käyttöä.

Itä-Suomen aluehallintovirasto osallistui Ruokaviraston keväällä järjestämiin elintarvikevalvonnan kvartaalipalaveriisiin. Myös yksikönpäällikkö oli mukana palaverissa. Lisäksi ylitarkastaja osallistui aluehallintovirastojen edustajana Vati-järjestelmän kehittämisryhmän kokouksiin sekä Ruokaviraston valvontaverkostojen toimintaan (elintarvikevalvontatiedot, ravintolisät, elintarvikeparanteet, elintarvikekontaktimateriaalit, kontaminantit ja kasvinsuojeluainejäämät, elintarvikeketjun rikollisuuden torjunta). Ylitarkastaja osallistui myös Etelä-Savon ympäristörikostorjuntatyöryhmän palaveriisiin sekä elintarvikevalvonnan edustajana aluehallintoviraston Itä-Suomen terveysturvallisuuden johtajille järjestämiin tilannekuvapalaveriisiin (6).

Liitteessä 4 on analysoitu kuntien elintarvikevalvontatietoja. Analysoinnissa on huomioitu aluehallintovirastojen yhdessä sopimat arviointikriteerit.

2.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi sekä kuntien eläinlääkäripalvelut

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta on tarkempaa tietoa **liitteissä 1, 2 ja 3**.

Itä-Suomen aluehallintoviraston eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontasuunnitelman tavoitteet eivät toteutuneet eläinten hyvinvoinnin osalta johtuen vajeesta läänineläinlääkäriresursseissa.

Eläinten hyvinvoinnin otantatarkastusten osalta valvontaa priorisoitiin ja kohdennettiin vähäisten resurssien takia niihin kohteisiin, jotka olivat myös ehdollisuuden otannalla tai lääkējäämävalvonnan näytteenotossa. Näin ollen vuonna 2024 tehtyjen otantaeläinsuojelutarkastusten määrä jäi noin puoleen tavoitteista (34 tilaa tarkastettiin tavoitteena olleista 66:sta). Ehdollisuuden otantatarkastukset saatiin kaikki tehtyä, hallinnollisen valvonnan loppuun saattaminen jatkuu vielä vuodelle 2025.

Valvontaeläinlääkärien tukemiseen ja ohjaukseen panostettiin mahdollisuuksien mukaan, etenkin vaativissa eläinten hyvinvoinnin valvontatehtävissä ja eläintautiasioissa. AVI järjesti valvontaeläinlääkäreille videopalaverit (ns. aamuvellit) säännöllisesti noin 1–3 kuukauden välein. Näissä kuudessa kokoontumisessa käsiteltiin eläinten hyvinvointiaiheiden ja uuden lainsäädännön soveltamisen lisäksi muun muassa koirarekisteriin ja poliisin sähköiseen tutkintapyyntöön liittyviä kysymyksiä.

Traces NT -järjestelmän käyttöönotto ja toimijoiden ja kunnaneläinlääkäreiden henkilökohtainen puhelinohjaus vei runsaasti läänineläinlääkäriresurssia etenkin kesäaikaan. Tähän käytetty työaika ei tule suoraan esille työajankohdennuksesta tai muista tilastoista. Tuntuma kuitenkin on, että neuvonnan tarve on lisääntynyt Ruokaviraston lopetettua neuvonnan asiassa.

Hankelupatoiminta ja koe-eläinvalvonta on Itä-Suomen ja Etelä-Suomen aluehallintovirastojen välisen virka-apupäätöksen mukaisesti keskitetty kokonaan Etelä-Suomen aluehallintovirastolle.

Laittomasti sisämarkkina-alueelta tuotuja eläimiä todettiin Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella vuonna 2024 yhteensä 26 kappaletta. Näistä hevosia oli 5 kpl ja koiria 21 kpl. Yhdessä tapauksessa oli tuotu laittomasti 12 kpl siipikarjan siitosmunia. Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella tehtiin vuoden 2024 aikana kaksi koe-eläinsikojen tuontierien tarkastusta. Itä-Suomen aluehallintovirasto ohjasi ja neuvoi kunnaneläinlääkäreitä ja sen lisäksi ohjasi ja neuvoi heitä Traces NT-järjestelmän käytössä, eläinterveystodistusten laadinnassa ja tuontitarkastusten tekemisessä. Aluehallintovirasto neuvoi myös eläinten omistajia EU:n sisämarkkina-alueen tuonti- ja vientiasioissa.

Eläinten terveydenhuoltopalvelujen saatavuutta ei ole aiemmin kyetty seuraamaan ja edistämään riittävästi. Esimerkiksi Naseva-järjestelmästä saatavissa raporteissa on mukana runsaasti jo lopettaneita tiloja sekä tiloja, joilla ei ole aktiivista terveydenhuoltoa. Itä-Suomen alueen nautojen

terveydenhuoltoa tekeville eläinlääkäreille laadittiin yhteistyössä ETT:n kanssa ohje, jonka tarkoituksena oli parantaa Naseva-järjestelmän ajantasaisuutta. ETT aikoi ottaa ohjeen käyttöön myös valtakunnallisesti. Kuntien eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä eläinlääkäripalvelujen järjestämistä koskevia suunnitelmia on tarkastettu ja arvioitu ympäristöterveydenhuollon yhteisten arviointi- ja ohjauskäyntien osalta.

Itä-Suomen aluehallintovirasto järjesti etäyhteydellä 6 ympäristöterveydenhuollon tilannekuvapalaveria alueensa valvontayksiköille vuonna 2024. Läänineläinlääkäri osallistui tilannekuvakokouksiin mahdollisuuksien mukaan.

Sivutuotevalvontasuunnitelman painopisteenä oli sivutuotteiden hautaamisen valvonta vuoden 2023 tapaan, sekä turkiseläinrehun turvallisuuden varmistaminen.

Itä-Suomen aluehallintoviraston alueelle vuodelle 2024 suunnitelluista tuotantoeläintilojen tarkastuksista toteutui aluehallintoviraston patisteluista huolimatta vain 5/12. Lisäksi yksi kohde tarkastettiin vuoden 2025 puolella. Aluehallintovirasto kuitenkin pyysi kuntia tarkastamaan myös vuodelle 2023 suunniteltuja ja tuolloin tarkastamatta jääneitä tiloja, ja näitä tarkastettiin neljä. Kaikkiaan suunnitelluista tarkastuksista toteutui vuonna 2024 siten 9/22.

Lisäksi yhdeksälle tuotantotilalle tehtiin sivutuotevalvonnan tarkastus epäilyn perusteella tai valvontaeläinlääkärin muun, yleensä eläinten hyvinvoinnin tarkastuksen yhteydessä. Joissain tapauksissa tarkastus suoritettiin myös hallinnollisesti, esimerkiksi toiselta viranomaiselta tulleen ilmoituksen, eläinrekisterin tietojen ja omistajalta saadun selvityksen sekä kuulemisen perusteella.

Turkistilojen tilarehustamoiden tarkastuksista toteutuivat kaikki kaksi Itä-Suomen aluehallintoviraston alueelle suunniteltua. Toiseen kohteista tehtiin myös uusintatarkastus edellisellä tarkastuksella todettujen puutteiden korjaamisen valvomiseksi.

Aluehallintoviraston saamien yhteenvetojen perusteella Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella on viety haaskalle eläinperäisiä sivutuotteita vuoden 2024 aikana seuraavasti:

- Sika: 65 kpl ja lisäksi 960 kg kokonaisia raatoja sekä 1205 kg teurastus- ja leikkaamosivutuotetta
- Siipikarja: 0 kg
- Nauta alle 12 kk: 7 kpl kokonaisia raatoja sekä teurastus- ja leikkaamosivutuotetta 127 kg
- Kasvatettu kala: 6905 kg

- Hevosen teurastus- ja leikkaamosivutuotetta 50 kg
- Fasaanin munia 50 kg

Aktiivisia haaskaruokintapaikkoja on Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterin mukaan 126 kappaletta. Vuosiyhteenvetojen mukaan haaskankäyttöilmoituksia oli toimitettu kunnaneläinlääkäreille viidessä valvontayksikössä seitsemästä. Vuoden 2024 aikana aluehallintoviraston toimialueella ei ole tarkastettu aluehallintovirastoon tulleen tiedon mukaan yhtään haaskapaikkaa, vaikka tästä muistutettiin valvontayksiköitä vielä syksyllä. Haaskapaikkoja on kuitenkin muistuttelun myötä kontaktoitu joidenkin yksiköiden toimesta, ja yksi on ilmoittanut nyt tehneensä tarkan haaskojen valvontasuunnitelman vuosille 2025–2020.

Kahdeksalle nautakarjan, yhdelle nautojen ja lampaiden sekä yhdelle sikojen pitäjälle on annettu määräyksiä sivutuotelainsäädännön rikkomusten myötä. Yksi tila otettiin aluehallintovirastoon vireille myös uhkasakkoprosessiin. Itse uhkasakon asettamispäätös ja siitä kuuleminen kuitenkin menivät vuoden 2025 puolelle. Toiseenkin uhkasakkoprosessiin valmistauduttiin, mutta tilallinen ilmeisesti korjasi puutteet. Lopuille tiloista, joilla todettiin puutteita, riittäviksi toimenpiteiksi katsottiin kehotukset ja neuvot.

Yksi uusi sivutuotelaitos (tilarehustamo) rekisteröitiin alueella vuoden 2024 aikana.

3 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Aluehallintovirasto valmisteli raportit neljästä kunnallisiin valvontayksiköihin toteutetusta arviointi- ja ohjauskäynnistä. Kahden loppuvuodesta toteutetun AJO-käynnin osalta raportin valmistelu ajoittui vuoden 2025 puolelle. Eläinlääkintähuollosta vastaava läänineläinlääkäri osallistui yhteen arviointi- ja ohjauskäyntiin.

Vuonna 2024 Itä-Suomen aluehallintovirastoon tuli vireille 16 yksityiseen eläinlääkäritoimintaan tai kunnalliseen eläinlääkintähuoltoon kohdistunutta kantelua. Lisäksi tuli vireille yksi kantelu koskien paikallista eläinsuojeluyhdistystä, mutta aluehallintovirastolla ei ole toimivaltaa käsitellä eläinsuojeluyhdistyksiä koskevia kanteluita. Vuonna 2024 vireille tulleista kanteluista saatiin saman vuoden aikana ratkaistua kymmenen. Kanteluiden käsittelyssä oli merkittävä apu juristiylitarkastajasta, joka esitteli valvontatehtäviä koskevat kantelut ratkaisijalakimiehelle. Läänineläinlääkäri esittelee hoitovirhe-epäilyjä koskevat kantelut, mutta vuonna 2024 hoitovirhe-epäilyjä koskevia kanteluja ei ehditty ratkaista yhtään. Vireille tulleiden kanteluiden määrä kasvoi vuonna 2024.

4 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

4.1 Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen

Kunnallisissa valvontayksiköissä panostetaan toimijoiden ohjaukseen ja neuvontaan. Ruokaviraston viime vuosina paljon korostama ”Valvojasta valmentajaksi” -periaate on ollut jo pitkään käytäntö Itä-Suomessa. Joissain valvontayksikössä ohjausta ja neuvontaa priorisoidaan pieniriskisten kohteiden tarkastusten edelle.

Valvontayksiköissä panostettiin myös tiedottamiseen. Toimijat saivat tarvitsemaansa tietoa myös valvontayksiköiden nettisivuilta, joita on monissa valvontayksiköissä kehitetty aktiivisesti viime vuosina. Muutamista alueen valvontayksiköistä lähetettiin valvontakohteille ajankohtaiskirjeitä, joissa käsiteltiin esimerkiksi uutta lainsäädäntöä sekä alueen Oiva-arvosanojakaumia.

Neljä valvontayksikköä järjesti vuonna 2024 koulutusta toimijoille, kukin yhden tilaisuuden. Niissä oli yhteensä 126 osallistujaa.

Läänineläinlääkäri piti Helsingin yliopiston eläinlääketieteellisessä tiedekunnassa etäyhteydellä luennon Eläinlääkintähuolto II -kurssilla. Kurssin aiheena oli ”Eläinlääkäriammattin harjoittaminen”. Kurssi järjestetään eläinlääketieteen lisensiaatintutkintoa suorittaville opiskelijoille.

4.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaavien toimenpiteiden varmistaminen

Elintarvikevalvonnassa Oiva-järjestelmän käyttöönotto on tehostanut jälkivalvontaa eli todettujen puutteiden korjaamisen seuraamista. ”Korjattavaa”-arvosanan suhteellinen osuus (11 %) oli hieman suurempi kuin edellisvuonna ja edelleen huomattavasti koko Suomen keskimääräistä tasoa (17 %) alhaisempi. Tarkastustulosten seurauksena annettiin kehoitus tai ryhdyttiin hallinnollisiin pakkokeinoihin 199 toimipaikan (2,4 %) osalta.

Liitteessä 4 on eritelty, millaisissa asioissa elintarvikehuoneistoissa todettiin eniten puutteita.

Oiva-tarkastuksissa annettiin kehoituksia 295 tarkastuksessa (Lähde: VATI_QV010), kun taas annettujen C (Korjattavaa)-kokonaisarvosanojen määrä oli 259. Tämä viittaa siihen, että kehoituksia oli edelleen annettu myös osassa niitä tarkastuksia, joissa on päädytty kokonaisarvosanaan B (Hyvä). Aluehallintovirasto on jo aiemmin arviointikäyntien yhteydessä saanut näyttöä

siitä, että vaikka valvoja on havainnut epäkohtia, jotka edellyttävät korjauskehotuksen antamista määräaikoineen, hän on kuitenkin antanut valvontakohteelle B-arvosanan. Sitä ei pystytty arvioimaan mikä tähän on ollut syynä. Puutteiden korjaamista seurattiin valvontakohteissa erillisinä seurantatarkastuksina (180) sekä valvontasuunnitelman mukaisen tarkastuksen yhteydessä.

D-arvosanoja annettiin kahdessa valvontayksikössä (Itä-Savo, Kuopio), kummassakin kahdelle toimipaikalle. D-arvosanan saaneista kohteista kaksi oli vähittäismyyntipaikkoja, yksi pitseria ja yksi kala- ja liha-alan laitos. Kolmessa tapauksista käynnistettiin pakkokeinoprosessi.

Aluehallintovirasto tulee arvioimaan Oiva-asteikon oikeaoppista käyttöä myös jatkossa ja puuttumaan ohjauksella asiaan, mikäli valvontayksikössä toimitaan vastoin ohjeistusta.

Läänineläinlääkärit tukivat kunnan suorittamaa eläinten hyvinvoinnin valvonnan loppuunsaattamista valvontaeläinlääkäreiden pyyntöjen ja tarpeen mukaisesti. Pääasiassa on autettu pohtimaan, mikä etenemistapa tapauksessa olisi parasta valita. Läänineläinlääkärit ovat myös osallistuneet tarpeen mukaan tarkastuksille. Joillekin kohteista on määräysten tehosteeksi asetettu uhkasakkoja. Osassa tarkastuksia jouduttiin käyttämään myös eläinten hyvinvointilain 97 § ja 98 § mukaisia toimenpiteitä. Niitä tehtiin noin 13,3 % prosentissa kaikista valvonta- ja kunnaneläinlääkäreiden suorittamista tarkastuksista. Luku on samalla tasolla vuoden 2023 kanssa (14,1 %).

Tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnan osalta yhteensä kolmen tilan teettämishuone- tai uhkasakkoasioiden käsittely jatkui vuonna 2024. Näistä kahden (yksi uhkasakkoasia ja yksi teettämishuone-asia) käsittely siirrettiin vuonna 2023 läänineläinlääkäriltä juristiylitarkastajalle. Koska juristiylitarkastajan virassa on ollut useita henkilövaihdoksia viran perustamisesta (2023) lähtien, ei näitä asioita ole voitu tosiasiallisesti edistää. Toisessa uhkasakkoasiassa tehtiin päätös uhkasakkoasian raukeamisesta, koska asia oli ehtinyt vanhentua aluehallintoviraston resurssivajeen takia. Uhkasakko on tarkoitus laittaa uudestaan vireille vuonna 2025. Teettämishuone-asialle ei ehditty tehdä mitään vuonna 2024.

Kunnan valvontaeläinlääkäreille annettiin ohjausta tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnan toteuttamisessa. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto laati ohjeen koirarekisterin valvontaan, ja kyseistä ohjetta muokattiin vastaamaan Itä-Suomen alueen valvontaa ja aiemmin annettua ohjeistusta. Valvontaeläinlääkäreillä ei ole resursseja eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin lainsäädännön noudattamisen laajamittaiseen valvontaan, mutta esimerkiksi koirarekisterin valvontaa suoritettiin hyvinvointivalvontojen yhteydessä runsaasti. Jatkossakin eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin

valvonta tulee todennäköisesti toteutumaan muun valvonnan yhteydessä. Yksi kunnaneläinlääkärien vastaanotto otti itsenäisesti käyttöön suunnitelmallisen valvonnan koirarekisterin osalta: kaikkien vastaanotolle tulevien koirapotilaiden tilanne Koirarekisterissä tarkastetaan, ja mikäli koira ei ole rekisteröity, praktikkoeläinlääkäri antaa kehotuksen koiran rekisteröintiin. Alueen valvontaeläinlääkärit valvovat kehotuksen noudattamisen. Kyseisellä alueella tehtiinkin 54 koirarekisterivalvontaa (18 % koko Itä-Suomen alueen koirarekisterivalvonnoista). Koko Itä-Suomen alueella valvontoja tehtiin yhteensä 286 valvontaa.

Taulukko kunnissa tehdystä eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnasta 2024.

Eläinlaji	Valvottujen eläinten määrä	Pito-paikkojen määrä	Pitopaikat joissa laimin-lyöntejä (kpl)	Neuvot	Kehotukset	Määräykset
Naudat	172	7	7	1	0	5
Lampaat ja vuohet	496	23	20	2	4	7
Hevoset	304	31	17	3	3	3
Siat	2	4	2	0	1	0
Siipikarja	0	18	12	4	2	2
Koirat	756	286	226	25	96	59
YHTEENSÄ	1730	369	284	35	106	76

Valvontaeläinlääkärit ja kunnan praktikkoeläinlääkärit suorittivat eläinten lääkitsemisen valvontaa aluehallintoviraston määräyksestä tehden yhteensä 25 tarkastusta lääkkeiden käytön ja lääkekirjanpidon osalta. Lisäksi läänineläinlääkärit tarkastivat kaksi eläinten pitopaikkaa. Lääkkeiden haltuunottopäätöksiä ei tehty vuonna 2024. Tilojen lääkitsemisvalvonta on raportoitu erilliselle raportointipohjalle Ruokaviraston ohjeen mukaisesti (liite 4).

Hevostallien puuttuvat tunnistusasiakirjat ovat edelleen ongelma. Aluehallintovirasto on jalkauttanut hevospassien valvontaa kuntiin. Eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetun lain (1069/2021) mukaisesti kunnaneläinlääkärit ovat aluehallintoviraston ja ELY-keskusten lisäksi toimivaltaisia valvontaviranomaisia. Valvontaa tehdään kuntatasolla edelleen pääasiallisesti muun valvonnan yhteydessä eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevan lain hallituksen esityksen (HE 101/2021) mukaisesti. Valvonnassa havaituista puutteista on annettu kehotuksia ja määräyksiä kuntatasolla.

Antibioottivahinkojen määrät eivät ole lähteneet uudelleen nousuun. Niitä todettiin vuonna 2024 neljä tapausta (v. 2022: kuusi, v. 2023: seitsemän).

Aluehallintovirasto jatkoi antibioottivahinkojen selvittelyä laajasti kuten aiempina vuosina. Kaikista aluehallintovirastoon tiedoksi tulleista maidon antibioottilöydöksistä tehtiin määräys valvontaeläinlääkäreille syyn selvittämiseksi. Kaikille tiloille tehtiin myös lääkkeiden käytön ja lääkekirjanpidon tarkastus. Tilojen valvonta laajennettiin tarvittaessa hoitavaan eläinlääkäriin siten, että valvontaan otettiin eläinlääkärin lääkitsemiskäytännöt ja niiden säädöstenmukaisuus.

Eläinlääkäreiden lääkkeiden käytön ja lääkekirjanpidon tarkastuksia tehtiin vuonna 2024 valvontasuunnitelman mukaisesti kuusi. Kolme valvonnoista tehtiin paikan päällä ja kolme hallinnollisesti. Eläinlääkärien epäilyyn perustuvat valvonnat vaikuttavat vuoden 2023 tavoin painottuvan lievempiin laiminlyöntiepäilyihin kuin aikaisempina vuosina ja vuonna 2024 päästiin vuoden 2023 tapaan jo tekemään myös otantaan perustuvaa valvontaa pelkkien epäilyvalvontojen sijaan.

4.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Kahteen valvontayksikköön (Keski-Savo, Mikkeli) saatiin rekrytoitua loppuvuodesta 2023 uusi terveystarkastaja vakituiseen virkaan. Lisäksi yksi valvontayksikkö (Iisalmi) paransi henkilöresurssejaan jatkamalla kesäsijaisen määräystä vuoden 2024 loppuun asti. Tervon yksikköön saatiin rekrytoitua kesäkuun alusta uusi johtaja, mikä paransi oleellisesti elintarvikevalvonnan resursseja. Alkuvuoden ajan yksi ympäristöterveystarkastajista hoiti myös johtajan tehtävät.

Aluehallintovirasto ohjasi ja neuvoi kunnan valvontaviranomaisia muun muassa sähköpostilla, puhelimitse ja ohjauskirjeillä.

Valvontaeläinlääkäreille järjestettiin kuusi ns. ”aamuvellit” -tilaisuutta. Lisäksi avi järjesti poliisin kanssa vuorotellen kaksi yhteistyöpalaveria (keväällä ja syksyllä), joihin oli kutsuttu järjestävien tahojen lisäksi alueen valvontaeläinlääkärit sekä syyttäjälaitoksen edustaja.

Joitakin kuntayksiköitä on jouduttu muistuttamaan muun muassa sivutuotevalvontaan, maitohygieniaan ja lääkejäämävalvontaan kuuluvien asiakirjojen toimittamisesta. Myös kuukausi-ilmoituksia jouduttiin jonkin verran pyytelemään kunnaneläinlääkäreiltä jälkikäteen.

5 VALVONNAN RESURSSIT

Itä-Suomen aluehallintovirastossa oli vuonna 2024 kuusi läänineläinlääkärin virkaa, ja lisäksi valtiovarainministeriön lisämäärärahalla yksi määräaikainen läänineläinlääkäri. Todellisuudessa läänineläinlääkäriresurssi oli osa-

aikaisuuksien ja vaihtuvuuden vuoksi hieman tätä vähemmän, n. 6,7 htv. Tästä varsinaisiin valvonta- ja ohjaustehtäviin pystyttiin käyttämään n. 4,6 htv. Eläinten terveyden valvontaan (sisältäen myös sivutuotevalvonnan ja eläinten lääkitsemisen valvonnan) käytettiin 1,1 htv ja eläinten hyvinvoinnin sekä ehdollisuuden valvontaan 2,0 henkilötyövuotta. Ympäristöterveydenhuollon ylitarkastajan virkoja elintarvikevalvontaan oli aiempien vuosien tapaan yksi. Lisäksi yksikön juristiyllitarkastajan virkaa on hoitanut vakinainen henkilö 5.8.2024 lähtien. Työajasta suurin osa, arviolta n. 0,9 htv, kuluu MMM:n alaisiin tehtäviin.

Lisäksi yksikössä oli kaksi tarkastajaa, joiden yhteinen työpanos yksikölle oli noin 2 htv. Toinen tarkastajista eläköityi keväällä, mutta uusi henkilö saatiin rekrytoitua saumattomasti ja jopa niin, että pois jäävä ehti kuukauden perehdyttää seuraajaansa. Tarkastajien tehtäviin kuului avustavien tehtävien lisäksi monia valmistelevia tehtäviä, jotka ovat aiemmin kuuluneet läänineläinlääkäreiden tehtäviin.

Vuodelle 2024 oli suunniteltu, että varsinaiseen elintarvikevalvontaan olisi käytettävissä 1,7 henkilötyövuotta (ylitarkastaja 1,0 htv + läänineläinlääkärit 0,7 htv). Läänineläinlääkäreiden osalta elintarvikevalvonnan resurssit toteutuivat henkilövaihdosten, perehtymisen ja priorisoinnin vuoksi huomattavasti suunniteltua pienempänä ja toteuma oli noin 0,1 htv. Resurssivajeen vaikutukset työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen sekä tavoitteiden saavuttamiseen on tiedostettu Itä-Suomen aluehallintovirastossa ja niistä on reaaliaikaisesti tiedotettu Ruokavirastoa.

Kunnallisissa valvontayksiköissä elintarvikevalvontaan käytettiin vuonna 2024 yhteensä 35,1 henkilötyövuotta eli huomattavasti enemmän kuin edellisvuonna (30,6 htv). Toteumassa näkyy muun muassa kahteen valvontayksikköön loppuvuodesta 2023 rekrytoidut uudet terveystarkastajat. Lisäksi valvontayksiköissä ei ollut samassa määrin pitkiä, ennakoimattomia virkavapauksia kuin edellisvuonna.

Läänineläinlääkäreiden vaihtuvuudesta, osa-aikaisuuksista ja pitkistä virkavapauksista johtuen lakisääteisiä tehtäviä jouduttiin priorisoimaan. Tästä syystä Itä-Suomen aluehallintovirasto ei saavuttanut kaikkia sille tulossopimuksessa ja valvontasuunnitelmassa asetettuja tavoitteita eläinlääkintähuollon osalta. Neuvotteluja tehtävien priorisoinnista käytiin yhteistyössä Ruokaviraston kanssa.

Muutokset seuraavien vuosien valvontaan

Aluehallintoviraston valvontasuunnitelman tavoitteet ja lakisääteiset tehtävät voidaan toteuttaa vain riittävillä resursseilla, joilla varmistetaan myös henkilöstön työssä jaksaminen. Läänineläinlääkärien työnjakoon tehtiin

syksyllä 2023 kokonaisuudistus, jolla työtehtävien aiheuttamaa kuormitusta pyrittiin jakamaan. Työnjaon uudistus otettiin käyttöön kesäkuussa 2024, kun virat saatiin täytettyä. Käytännössä kuitenkin osa-aikaisuuksista, uusien henkilöiden perehdytyksistä ja henkilövaihdoista johtuen työnjako tulee kaikilta osin vastaamaan suunniteltua vasta huhtikuussa 2025, johon saakka tämänhetkiset osa-aikaisuudet jatkuvat.

Lisäksi vuonna 2023 käyttöön otettu keskitetty puhelinnumero akuuteille eläintauteja ja eläinten tuontia ja vientiä koskeviin asioihin on käytössä. Tähän numerosarjaan ovat kirjautuneena pääasiassa eläintautiasioita hoitavat läänineläinlääkärit, mutta iltapäivisin ja akuuteissa ruuhkatilanteissa (esimerkiksi lintuinfluenssaepidemian aktiivisimpana aikana) myös muut läänineläinlääkärit ovat kirjautuneena numerosarjaan. Päivystysnumerolla on saatu vapautettua eläintautiasioita hoitavien läänineläinlääkärien resurssia sekä myös mahdollisuutta tarvittaessa hyödyntää liukuvan työajan etuja ilman, että tapausten hoitaminen häiriintyy.

Virkatehtävien priorisointia ja työnjaollisia järjestelyjä on tehtävä jatkossa ajoissa - sillä voidaan ehkäistä töiden epätasapuolista jakautumista ja näiden sekä puutteellisten henkilöstöresurssien aiheuttamia virkavapauksia ja vaihtuvuutta. Nämä kaikki asiat vaikuttavat koko työyhteisön työhyvinvointiin. Työssä jaksamiseen ja työhyvinvointiin panostaminen on aloitettu syksyllä 2022 ja tätä jatketaan edelleen.

Tarkempia tietoja tavoitteista tälle vuodelle löytyy Itä-Suomen aluehallintoviraston valvontasuunnitelmasta (Itä-Suomen aluehallintoviraston valvontasuunnitelma elintarvikevalvonnasta, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta sekä eläinlääkäripalvelujen järjestämisestä vuodelle 2025).

Elintarvikevalvonnan muutokset

Aluehallintoviraston rooli Itä-Suomen kuntien elintarvikevalvonnan ohjaajana on muuttunut merkittävästi siitä, mitä se on aiemmin ollut. Ruokaviraston vuonna 2020 tekemän linjauksen mukaan aluehallintovirastojen lakisääteinen päätehtävä on nykyisin kuntien elintarvikevalvonnan jatkuva arviointi ja ohjaus. Arviointi perustuu ensisijaisesti VATI-järjestelmän valvontatietoihin, kuntien valvontasuunnitelmiin, toteumaraportteihin ja muihin tarpeellisiin dokumentteihin ja sen tarkoituksena on pitää yllä alueellista tilannekuvaa. Jatkuva arviointi vie paljon työaikaa, joka on luonnollisesti pois muusta toiminnasta. Substanssiohjauksesta ja koulutuksesta päävastuun kantaakin nykyisin Ruokavirasto. Aluehallintovirasto arvioi jatkossa entistä tarkemmin, mihin koulutustilaisuuksiin sen asiantuntijat osallistuvat.

Ruokaviraston ohjetta kuntien elintarvikevalvonnan jatkuvan arvioinnin ja ohjauksen toteuttamiseen pilotoitiin vuosien 2023–2024 aikana ja sitä oli tarkoitus kehittää yhteistyössä Ruokaviraston ja aluehallintovirastojen kesken. Mutta muun muassa aluehallintouudistuksen valmisteluun liittyvien työtehtävien vuoksi tämä päivitystyö on siirtynyt myöhemmin toteutettavaksi.

Jatkuvaan arviointiin tulee liittymään oleellisesti myös alueellinen vertailu sekä valtakunnallisen tilannekuvan tuottaminen. On tärkeää, että tähän liittyen tullaan tekemään riittävän selkeä työnjako aluehallintovirastojen välillä, jotta vältetään päällekkäiseltä työltä ja vähäiset elintarvikevalvonnan resurssit käytetään mahdollisimman tehokkaasti.

Kuntavalvojien ja aluehallintoviraston käytössä olevaan Vati-järjestelmään liittyy edelleen päivittäistä työtä hidastavia ongelmia, jotka pitäisi saada ratkaistua mahdollisimman pian. Vati-järjestelmä näyttelee nykyisin entistä suurempaa osaa myös aluehallintovirastojen työssä, koska niiden päätehtävänä oleva jatkuva arviointi ja ohjaus nojaa pitkälti juuri Vati-raporttien tietoihin. Ja myös valvontayksiköiden edellytetään hyödyntävän Vati-raporttien tietoja oman toimintansa arvioinnissa ja suunnittelussa. Siksi myös Vati-raporttien käytettävyyttä ja luotettavuutta on syytä kehittää edelleen. On tärkeää varmistaa Vati-järjestelmän jatkokehittämiselle riittävä rahoitus. Kehittämisryhmä tekee omalta osaltaan tärkeää työtä, mutta tarvitaan myös riittävästi resursseja, jotta järjestelmästä saadaan mahdollisimman nopeassa aikataulussa kunnollinen työkalu sekä valvojille että heidän työtään arvioiville tahoille.

Noin 30 valvontayksikköä lähti vuonna 2024 rahoittamaan Vati-järjestelmän kehittämistä yhteensä noin 120 000 eurolla, joilla rahoilla on muun muassa palkattu Ruokavirastoon uusi työntekijä. Rahoittajien edustajista on muodostettu myös erillinen kehittämisverkosto, joka tekee tiivistä yhteistyötä edelleen työtään jatkavan Vati-kehittämisryhmän kanssa. On odotettavissa, että jo vuoden 2025 aikana Vati-järjestelmän kehittämisessä edetään huomattavasti aiempia vuosia tehokkaammin.

Nykyiseen hallitusohjelmaan sisältyvä aluehallinnon uudistus käynnistettiin kesällä 2023. Vuoden 2024 alussa tehdyn poliittisen päätöksen mukaan aluehallintovirastojen maa- ja metsätalousministeriön alaiset tehtävät siirtyvät Ruokavirastoon. Samoin MMM:n hallinnonalalla työskentelevät henkilöt tulevat siirtymään Ruokavirastoon vuoden 2026 alussa. Tulevassa muutoksessa elintarvikevalvonnan organisaatio muuttuu kaksipuoliseksi, mikä tuo toivottavasti elintarvikevalvontaan samalla myös lisää tehokkuutta. Myös tiedonkulku oletettavasti paranee, kun kuntien elintarvikevalvonnan ohjaus tapahtuu kokonaisuudessaan yhdestä virastosta käsin.

Pääosa aluehallintovirastojen tehtävistä ja työntekijöistä siirtyy aluehallintouudistuksessa uuteen perusteilla olevaan valtakunnalliseen lupa- ja valvontavirastoon (LVV) – mukaan lukien terveydensuojeluvalvonnan ja tupakkavalvonnan tehtävistä aluehallintovirastoissa vastaavat viranhaltijat. Näin ollen nykymuotoinen ympäristöterveydenhuollon eri toimialojen välinen yhteistyö tulee väistämättä päättymään eikä ympäristöterveydenhuolto enää ”näyttäydy” kuntiin päin yhtenäisenä – niin kuin valvontayksiköt ovat aina toivoneet.

Liite 1. Eläintautien vastustaminen 2024

Tautiepäilyt ja todetut taudit

Salmonella

Salmonella todettiin vuoden 2024 aikana Itä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella yhteensä kolmella nautatilalla. Kaikissa todetuissa tapauksissa salmonellakantana oli *S. Typhimurium*. Salmonella saatiin saneerattua vuoden 2024 aikana kaikilta näiltä tiloilta. Vuoden 2024 aikana hoidettiin loppuun myös kolmen vuonna 2023 todetun nautatilan salmonellasaneeraus.

Yhdellä sikatilalla on vuonna 2016 todetun salmonellan vuoksi edelleen rajoitusten alla osa tuotantorakennuksen osastoista. Sikatilalla todettiin salmonella helmikuussa 2016 ja rajoituspäätös voitiin saneerauksen jälkeen kumota lokakuussa 2016. Kyseessä oli sikala, jossa *Salmonella Typhimurium* todettiin ja saneerattiin myös vuonna 2015. Salmonella todettiin samassa sikalassa kolmannen kerran toukokuussa 2017. Pitopaikan kaikki siat toimitettiin Honkajoelle. 8.3.2018 sikalan rajoittavia määräyksiä purettiin osittain viranomaisnäytteillä varmistetuin tutkimuksin. Pitopaikalla otettiin omavalvontana keväällä 2021 näytteet tilasta, jossa 2016 todettiin salmonellaa. Tilassa edelleen on löydettävissä salmonella. Maatilan muut tilat toimivat erillisenä epidemiologisena yksikkönä ja toimivat poikkeuslupan turvin.

Mycoplasma gallisepticum

Mycoplasma gallisepticum todettiin ensimmäisen kerran Itä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella 9.6.2015. Vuonna 2024 ei todettu uusia tartuntoja. Rajoitukset ovat edelleen voimassa yhdessä pitopaikassa. Pitopaikan haltijalla on tammikuussa 2022 myönnetty poikkeuslupa myydä enintään 100 kanaa pitopaikasta vuosittain toistaiseksi.

Esikotelomätä

Itä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella on vuoden 2024 lopussa rajoittavat määräykset 3 pitopaikassa. Vuonna 2024 todettiin yksi uusi esikotelomätätartunta. Vanhemmista tautitapauksista rajoittavat määräykset saatiin purettua viidestä pitopaikasta.

Bruselloosi

Vuoden 2024 aikana ei tullut ilmi Brucella-epäilyjä.

Leukoosi

Leukoosiepäilyjä ei ollut vuonna 2024.

Raivotauti

Raivotaudin varalta tutkittiin 2024 kolme lepakkoa. Kaikki olivat negatiivisia raivotaudin suhteen.

Suu- ja sorkkatauti

Suu- ja sorkkatautiepäilyjä ei ollut vuonna 2024.

Afrikkalainen sikarutto ja klassinen sikarutto

Vuonna 2024 tutkittiin kolme afrikkalaisen sikaruton epäilytapausta luonnonvaraisissa villisioissa. Kaikissa tapauksissa tutkimustulokset olivat negatiiviset.

Aujeszkyn tauti

Vuonna 2024 oli yksi epäily, joka todettiin negatiiviseksi.

Lintuinfluenssa ja Newcastle'n tauti

Vuonna 2024 ei todettu lintuinfluenssaa luonnonvaraisissa linnuissa. Epäilynäytteitä lintuinfluenssan ja Newcastle'n taudin varalta tutkittiin muutamista luonnonvaraisista linnuista, mutta kaikki epäilyt osoittautuivat negatiivisiksi. Epäilynäytteet lintuinfluenssan ja Newcastle'n taudin varalta otettiin neljässä siipikarjan pitopaikassa, mutta kaikki epäilyt osoittautuivat negatiivisiksi. Näistä pitopaikoista yksi oli munintakanojen ja yksi kalkkunoiden pitopaikka. Kaksi pitopaikoista oli harrastepitopaikkoja, joissa oli pieniä määriä useita siipikarjalajeja.

BSE

Ei epäilyjä vuonna 2024.

Pernarutto

Vuonna 2024 oli kaksi pernaruttoepäilyä. Molemmat osoittautuivat negatiivisiksi.

IHN

Ei epäilyjä 2024.

IPNV

Tartuntaa todettiin kahdella vesiviljelylaitoksella vuonna 2024. Molemmissa tapauksissa kyseessä oli IPNV genotyyppi 2.

Orf

Vuonna 2024 ei ollut epäilyjä eikä todettuja tapauksia.

Terveysvalvonta

Vapaaehtoinen maedi-visna ja CAE-terveysvalvonta

Vapaaehtoiseen maedi-visna ja CAE-terveysvalvontaan oli vuoden 2024 lopussa liittynyt Itä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella 32 lampaiden- ja vuohienpitäjää. Vuonna 2024 tehtiin yksi maedi-visna ja CAE-terveysluokkapäätöstä sekä 3 kpl terveysvalvontaohjelmasta eroamispäätöstä. Tarkastuksia ja näytteenottoja tehtiin 6 kpl.

Vapaaehtoinen BKD-terveysvalvonta

Vapaaehtoiseen BKD-terveysvalvontaan on vuonna 2024 liittynyt 16 vesiviljelylaitosta ja 2 luonnonravintolammikkotoimijaa. Yksi terveysvalvontaohjelmaan kuuluva laitos on lopettanut toimintansa toistaiseksi, mutta haluaa siitä huolimatta kuulua terveysvalvontaan. Terveysluokkapäätöksiä ei tehty vuonna 2024.

Siipikarjan pakollinen salmonellavalvonta

Siipikarjan pakollisen salmonellavalvonnan tarkastuskäynti ja näytteenotto suoritettiin 19 siipikarjan pitopaikassa. Kaksi suunnitelman mukaista käyntiä jäi tekemättä, joista toinen saatiin tehtyä alkuvuodesta 2025.

Seurantatutkimukset

Lintuinfluenssan ja Newcastlelän taudin seurantatutkimukset

Vuonna 2024 lintuinfluenssan ja Newcastlelän taudin seuranta kohdistettiin kaikkien siipikarjalajien emojen pitopaikkoihin lukuun ottamatta tavanomaisen tuotannon munintakanaloita ja tuotantopolven kalkkunoita. Aluehallintovirasto pyysi kuntayksiköitä ottamaan näytteet Ruokaviraston ohjeistuksen mukaisesti

12 pitopaikasta. Kolme pitopaikkaa oli lopettanut toimintansa, ja neljässä pitopaikassa ei ollut ollenkaan emolintuja tai niitä oli alle 60 kpl. Näytteenotto suoritettiin lopulta viidessä pitopaikassa.

Vesiviljelypitopaikkojen tarkastukset ja näytteenotot

Ruokaviraston hyväksynnän saaneita vesiviljelypitopaikkoja on Itä-Suomen alueella yhteensä 20 kpl. Lisäksi alueella on runsaasti luonnonravintolammikkotoimijoita, joista kaksi kuuluu vapaaehtoiseen BKD-terveysvalvontaan.

Hyväksynnän saaneissa pitopaikoissa toteutetaan säännöllistä valvontaa, ja vesiviljelypitopaikkojen tarkastukset ja näytteenotot tehdään pääosin riskiperusteisesti sekä vapaaehtoisen BKD-terveysvalvonnan puitteissa. Aluehallintovirasto ohjeistaa valvonnan alueellaan Ruokaviraston vuosittaisen ohjeen mukaan.

Hyväksynnän saaneiden vesiviljelypitopaikkojen tarkastuskäyntejä oli vuodelle 2024 suunniteltu 18 kpl. Tarkastuskäyntejä tehtiin 18 kpl, eli kaikki suunnitellut tarkastukset toteutuivat.

BKD-terveysvalvontaan kuuluvista kahdesta luonnonravintolammikkotoimijoista valvottiin vuonna 2024 yksi, sillä toisen toimijan osalta lammikoiden omistajuussuhteissa on edelleen epäselvyyksiä.

Eläinten keinollinen lisääminen

Itä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella on kuusi hyväksyttyä hevosten spermankeräysasemaa, joista kolme on Euroopan yhteisön sisäiseen kauppaan hyväksyttyä ja kolme kotimaan markkinoille hyväksyttyä.

Tarkastuskäynti suoritettiin vuonna 2024 neljällä hevosten spermankeräysasemalla. Yhden kotimaan markkinoille hyväksytyn aseman hyväksyntä peruutettiin vuonna 2024, ja yhden EU-hyväksytyn aseman hyväksyntä muutettiin kotimaan markkinoille hyväksytyksi.

Lisäksi Itä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella on yksi nautojen alkionkeräysryhmän kiinteä laboratorio, jota ei tarkastettu vuonna 2024.

Raportoinnit

Kunnaneläinlääkäreistä vain pieni osa lähettää eläintautien kuukausi-ilmoitukset säännöllisesti aluehallintovirastoon. Satunnaisesti tai myöhässä ilmoituksia lähettää myös vain pieni osa kunnaneläinlääkäreistä. Merkittävä

osa kunnaneläinlääkäreistä ei lähetä ollenkaan eläintautien kuukausi-ilmoituksia aluehallintovirastoon vuosittaisesta ohjauksesta huolimatta.

Yhteenveto

Eläintautien vastustaminen ja seuranta toteutui yleisesti ottaen melko hyvin vuonna 2024.

Eläintaudeista työllistivät vuoden aikana eniten salmonellatapaukset nautatiloilla. Myös siipikarjan pakollinen salmonellavalvonta, vesieläinten eläintautivalvonta sekä vapaaehtoiset terveysvalvontaohjelmat työllistivät kohtalaisesti.

Eläinten kaupalliseen tuontiin ja vientiin liittyvä Traces NT-järjestelmä on työllistänyt ja sitonut läänineläinlääkäriresurssia merkittävästi edelleen vuoden 2024 aikana.

Itä-Suomen aluehallintovirastossa tehtiin vuonna 2024 eläintautilain mukaisia päätöksiä yhteensä 20 kappaletta:

- eläintautien leviämiseen liittyvät päätökset 5kpl
- eläintautilain mukaiset poikkeusluvut 1 kpl
- eläintautilain mukaiset päätökset eläimen lopettamisesta 0 kpl
- vapaaehtoiseen terveysvalvontaan liittyvät terveysluokkapäätökset 4 kpl
- eläinten laittomaan maahantuontiin liittyvät päätökset 10 kpl

Siipikarjan pakollisen salmonellavalvonnan kattavuutta Itä-Suomen alueella on edelleen vaikea arvioida, sillä erityisesti pienet toimijat eivät ole välttämättä viranomaisen tiedossa, ja jäävät täten valvonnan ulkopuolelle.

Aluehallintoviraston tulee muistutella säännöllisesti kuntayksiköitä tarkastusten suorittamisesta, jotta ne tulevat hoidetuksi ajallaan.

Kunnaneläinlääkäriin maksullisia suoritteita laskutettiin toimijoilta 105 kappaletta. Jonkin verran laskutuspyyntöjä on jäänyt toimittamatta aluehallintovirastoon pyynnöistä huolimatta.

Liite 2. Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinten hyvinvoinnin valvonnan tarkastuskäyntejä tehtiin vuonna 2024 Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella 1150 kappaletta. Määrässä on havaittavissa kasvua edellisvuosiin verrattuna (vuonna 2022 tarkastuskäyntejä tehtiin 996 kpl).

Valvonta- ja kunnaneläinlääkäreiden suorittamilla tarkastuksilla asiat olivat kunnossa 39 %:lla niistä tarkastuksista. Määräyksiä oli annettu 40,6 %:ssa ja kiiretoimiin ryhdytty 13,3 %:ssa tarkastuksia.

Määräysten ja kiiretoimenpiteiden osuus vaikuttaa pysyneen kutakuinkin edellisvuosien tasolla. Valvontayksiköt joutuvat priorisoimaan myös epäilyperusteista valvontaa, ja valvonta näyttää kohdistuneen enemmän valvontakohteisiin, joissa on ollut puutteita, mikä selittää myös hieman korkeampaa annettujen määräysten määrää. Kiiretoimenpiteiden määrä vastaa hyvin vuotta 2023, ja poikkeama määräysten lukumäärässä on kohtuullinen.

Uusia uhkasakkoprosesseja eläinten hyvinvointia koskevien määräysten tai -kieltojen tehosteeksi aloitettiin kahden uuden kohteen osalta ja päätettiin yhden osalta, joka sai asiat riittävään kuntoon. Teho on yleisesti vaihdellut, mutta tavalla tai toisella kohteiden valvonta on saatettu ennemmin tai myöhemmin päätökseen.

Tarkastuksista noin 3 % oli Ruokaviraston otantaan perustuvaa, ilman epäilyä tehtävää valvontaa. Nämä tarkastukset tekivät aluehallintoviraston läänineläinlääkärit, taikka totesivat tarkastuksen eläintenpidon loppumisen vuoksi tarpeettomaksi. Tarkastettuja tiloja oli yhteensä 34, joka oli 51,5 % otannasta (otannoilla yhteensä 66 tilaa). Tarkastetuista tiloista nautatiloja oli 30, lammastiloja yksi ja sikatiloja kolme, (Pohjois-Savo 17, Etelä-Savo 8, Pohjois-Karjala 9). Puutteita todettiin 16 tilalla, eli 47 % tarkastetuista tiloista, mikä viittaa onnistuneeseen riskiperusteiseen otantavalvontaan. Laiminlyöntejä oli monenlaisia, mutta yleisimmät kohdistuivat entiseen tapaan ulkotarhojen ja laitumen säänsuojaukseen, pitopaikan kunnossapitoon ja turvallisuuteen, makuualueiden puhtauteen ja kuivuuteen, sekä juomaveden saantiin. Lisäksi huomionarvoisena seikkana kolmella otantatilalla todettiin eläinten lainvastaisia lopetustapoja. Lopetustapojen asianmukaisuuteen pyydettiin tämän vuoksi myös kunnaneläinlääkäreitä kiinnittämään huomiota valvonta-, praktiikka- ja terveydenhuoltokäynneillään.

Kelpoisuustodistuksia eläinten lopettamiseen myönnettiin 6 kpl.

Eläinkuljetuslupia myönnettiin vuonna 2024 (sisältää muutoslupat) 28 kpl.

Pätevyystodistuksia eläinkuljettajille ja hoitajille myönnettiin vuonna 2024 41 kpl.

Laidunnusvapautushakemuksia ei tullut käsiteltäväksi vuonna 2024.

Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella tehtiin vuonna 2024 yhteensä **27** tilojen lääkitsemisvalvontaa. Näistä **17 tehtiin hevostalleille, viisi nautatilalle, kaksi vesiviljelypitopaikkaan, kaksi sikalaan ja yksi kalkkunatilalle**. Valvonnoista otantatarkastuksia oli **20 kpl** ja epäilyyn tai uusintaan perustuvia **7 kpl** (sisältäen antibioottivahingot).

Hevostallien lääkevalvonnoista 16 oli otantatarkastuksia ja 1 oli uusintatarkastus. Tarkastuksilla toistuivat aiempien vuosien valtakunnalliset havainnot, ja lisäksi puutteiden määrä lääkekirjanpidon osalta oli kasvanut. Passien osalta puutteiden määrä oli vähentynyt. Vuoden 2022 valvonnoilla kaikki passit oli esitettävissä 70 % tarkastetuista talleista, vuonna 2023 osuus oli suurin piirtein sama (71 %, kolmella tallilla passeja ei tarkastettu), mutta vuonna 2024 tunnistusasiakirjoja oli Ruokaviraston lääkitsemisen valvonnan luokittelun mukaan 88 % talleista. Vakavien puutteiden määrä oli kuitenkin kasvanut voimakkaasti, niitä todettiin 81 %:lla valvonnoista (vuonna 2024: 40 %). Hevosten lääkinnän erityispiirre ovat kohtuullisen valtakunnallisesti toimivat eläinlääkärit, joten ilmoituksia muiden aluehallintovirastojen alueille joudutaan tekemään säännöllisesti.

Maidon antibioottivahinkoja todettiin vuonna 2024 vuoden 2023 aikana neljällä tilalla, joista kaikki tarkastettiin kyseisen vuoden aikana. Lisäksi tarkastettiin kaksi vuoden 2023 antibioottivahinkoepäilyä. Antibioottivahinkojen määrä on edelleen laskusuuntainen, mikä on tervetullut kehityskulku.

Nauta- ja sikatiloilla otantatarkastusten määrä on vähäinen, mutta puutteet keskittyvät yleensä terveydenhuoltoeläinlääkärien sopimus- ja suunnitelmaongelmiin, joten elintarviketurvallisuus ei vaarannu vakavasti. Hevosten osalta lääkekirjanpidoissa on edelleen puutteita ja eläinlääkärit eivät merkitse 6 kuukauden varoajoja tai teurastuskieltomerkintöjä tunnistusasiakirjoihin. Kalojen osalta puutteita on alueella melko vähän tiiviin valvonnan vuoksi, mutta yhdessä pitopaikassa on kroonisesti ongelmia, jotka osittain johtavat myös ongelmiin muissa pitopaikoissa. Vesiviljelypitopaikkojen valvontojen jatkotoimet ovat yhä kesken.

Lääkkeiden tai lääkitsemistarvikkeiden haltuunottoja ei tehty vuonna 2024. Joidenkin valvontojen osalta toimenpidettä kyllä harkitaan tehtäväksi vuoden 2025 puolella. Lainsäädäntö on edelleen puutteellinen määräysten antamisen osalta.

Itä-Suomen aluehallintovirastossa tehtiin syksyllä 2023 tehtäväkuvauudistus, minkä myötä lääkitsemisen valvontaa on pyritty kehittämään ja lisäämään.

Liite 4. Kuntien elintarvikevalvontatietojen analysointi

Toimipaikkojen lukumäärä

Itä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella oli vuonna 2024 elintarvikehuoneistoja 4 958 ja alkutuotantopaikkoja 5 887, joista maitotiloja 1 369 (taulukko 1).

Elintarvikehuoneistojen määrä pysyi edellisvuoteen verrattuna lähes ennallaan. Kuitenkin yksittäisten valvontayksiköiden elintarvikehuoneistojen määrissä tapahtui sekä laskua (*Iisalmi, Itä-Savo, Keski-Savo*) että nousua (*Kuopio, Mikkeli, Pohjois-Karjala, Siilinjärvi, Tervo*). Muutokset suuntaan tai toiseen olivat yleensä vain muutaman prosenttiyksikön luokkaa mutta yhdessä valvontayksikössä (Iisalmi) elintarvikehuoneistojen määrä väheni selvemmin (7,3 %).

Alkutuotantopaikkojen kokonaismäärä väheni seitsemällä toimipaikalla edellisvuoteen verrattuna. Maitotilojen määrä väheni aiempien vuosien tapaan – johtuen osin maitotilojen määrän todellisesta vähenemisestä mutta osin myös siitä, että muutamissa valvontayksiköissä poistettiin Vati-rekisteristä jo aiemmin lopettaneita kohteita.

Taulukko 1. Itä-Suomen elintarvikehuoneistot ja alkutuotantopaikat 2022–2024. (*Lähde: VATI Sense QV_020, vuoden aikana aktiivisena olleet kohteet, 10.3.2025*)

Toimipaikat	2024	2023	2022
Elintarvikehuoneistot	4 958	4 957	5 047
Alkutuotantopaikat	5 887	5 894	5 762
• Maitotilat	1 369	1 442	1 467

Tarkastusten lukumäärä ja muutos edelliseen vuoteen

Elintarvikevalvonnan tarkastuksia tehtiin kaikkiaan 2 752 (2023: 2 477, 2022: 2 291, 2021: 2 295). Tarkastuksista 2 549 (2023: 2 297, 2022: 1 977, 2021: 1 959) kohdistui elintarvikehuoneistoihin ja 203 (2023: 180, 2022: 314, 2021: 336) alkutuotantopaikkoihin (taulukko 2). Kokonaisuudessaan tarkastuksia tehtiin 275 enemmän (11,1 %) kuin vuonna 2023. Elintarvikehuoneisto-tarkastusten määrä nousi edellisvuodesta noin 11 prosentin ja alkutuotantotarkastusten määrä noin 13 prosentin verran, kun vielä vuonna

2023 alkutuotantopaikkojen tarkastusten määrä oli voimakkaasti laskusuunnassa.

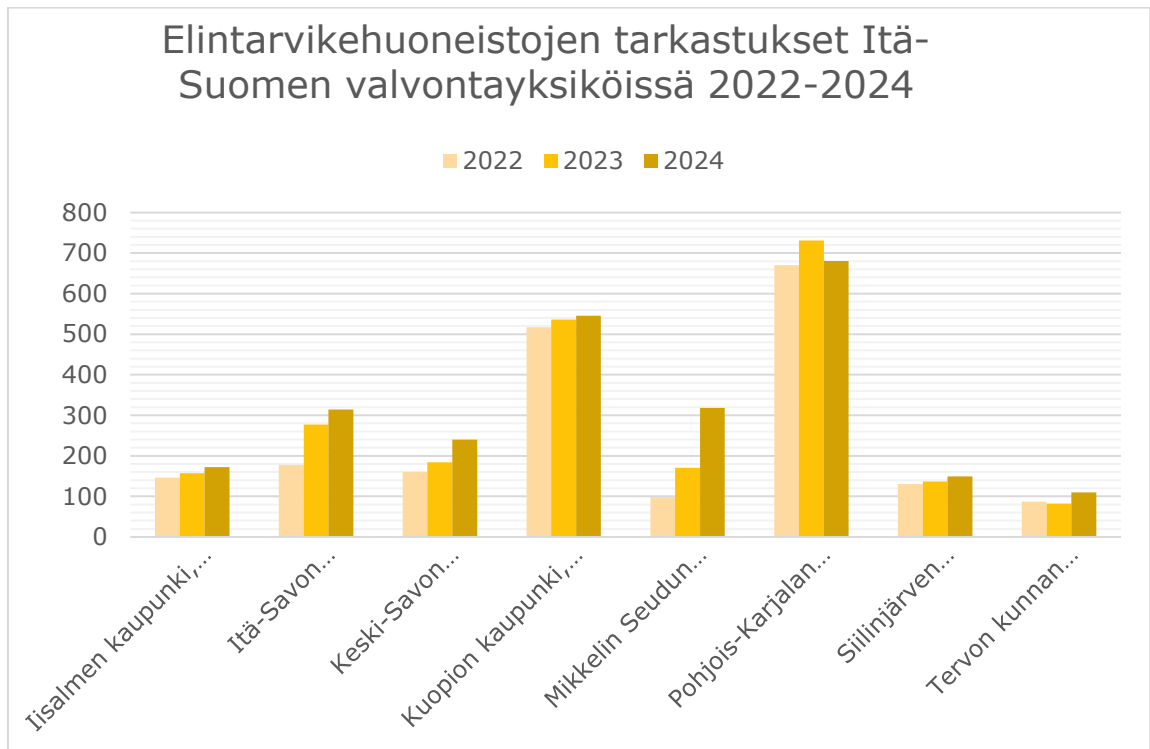
Elintarvikehuoneistoja tarkastettiin pääosassa (7/8) valvontayksiköitä edellisvuotta enemmän, yhdessä valvontayksikössä (*Mikkeli*) huomattavastikin enemmän. Yhdessä valvontayksikössä (*Pohjois-Karjala*) sen sijaan tehtiin vähemmän tarkastuksia kuin vuonna 2023.

Koko Suomen tasolla elintarvikehuoneistojen tarkastusmäärä nousi lähes kuuden prosentin verran edellisvuoteen verrattuna.

Taulukko 2. Itä-Suomen elintarvikevalvonnan tarkastusmäärät 2022–2024. (*Lähde: VATI Sense QV_020, 10.3.2025*).

	2024	2023	2022
Elintarvikehuoneistot	2 549	2 297	2 004
Alkutuotantopaikat	203	180	314
• Maitotilat	145	165	261

Alkutuotantopaikkojen tarkastuksia tehtiin Itä-Suomessa 13 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Tarkastusmäärät nousivat neljässä (*Itä-Savo, Kuopio, Siilinjärvi, Tervo*) ja laskivat kolmessa (*Mikkeli, Iisalmi, Pohjois-Karjala*) valvontayksikössä. Yhdessä valvontayksikössä (*Keski-Savo*) tarkastuksia tehtiin täsmälleen saman verran kuin edellisvuonna. Huomattavaa on, että kaikkein eniten alkutuotantotarkastuksia tehtiin Itä-Suomen pienimmässä valvontayksikössä (*Tervo*), jonne palkattiin erillinen projektityöntekijä tekemään marjatilojen tarkastuksia (33).

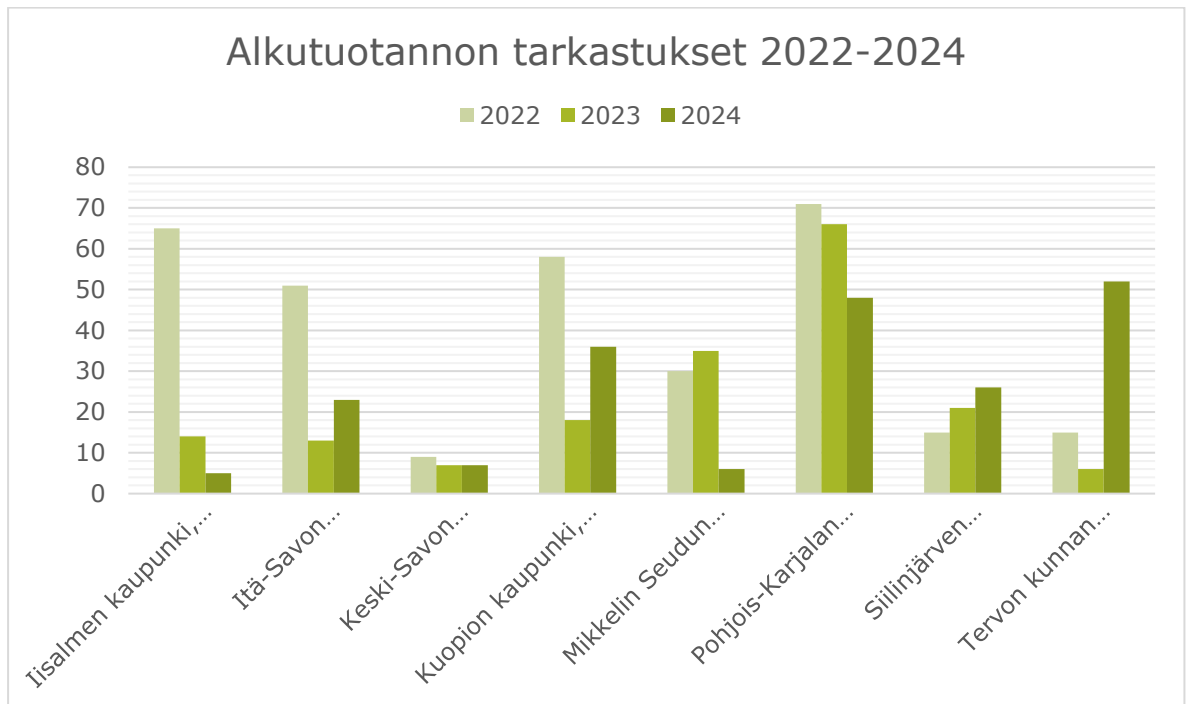

Kuva 1. Elintarvikehuoneistojen tarkastusten määrät Itä-Suomen valvontayksiköissä vuosina 2022–2024 (Lähde: VATI Sense QV_020, 18.3.2025).

Alkutuotannon tarkastukset

Alkutuotannon tarkastuksista pääosa kohdistui maitotiloihin: 145 tarkastusta (2023: 165, 2022: 261, 2021: 320). (Lähde: VATI Sense QV_001 020, 18.3.2025). Niitä tarkastettiin kuitenkin 20 vähemmän kuin vuonna 2023.

Muita alkutuotantopaikkatarkastuksia tehtiin 58 (2023: 14, 2022: 53), joista pääosa eli 56 (2023: 8, 2022: 47) kohdistui kasvihuone (3) - ja avomaaviljelyyn (53). Lisäksi tarkastettiin yksi munantuottaja ja kaksi kalastajaa. Neljässä valvontayksikössä (Iisalmi, Kuopio, Mikkelin ja Keski-Savo) ei tehty vuonna 2024 maitotilojen lisäksi muita alkutuotantopaikkojen tarkastuksia.

Kuva 2. Alkutuotannon tarkastusten määrät Itä-Suomen valvontayksiköissä vuosina 2022–2024 (Lähde: VATI Sense QV_020, 18.3.2025).

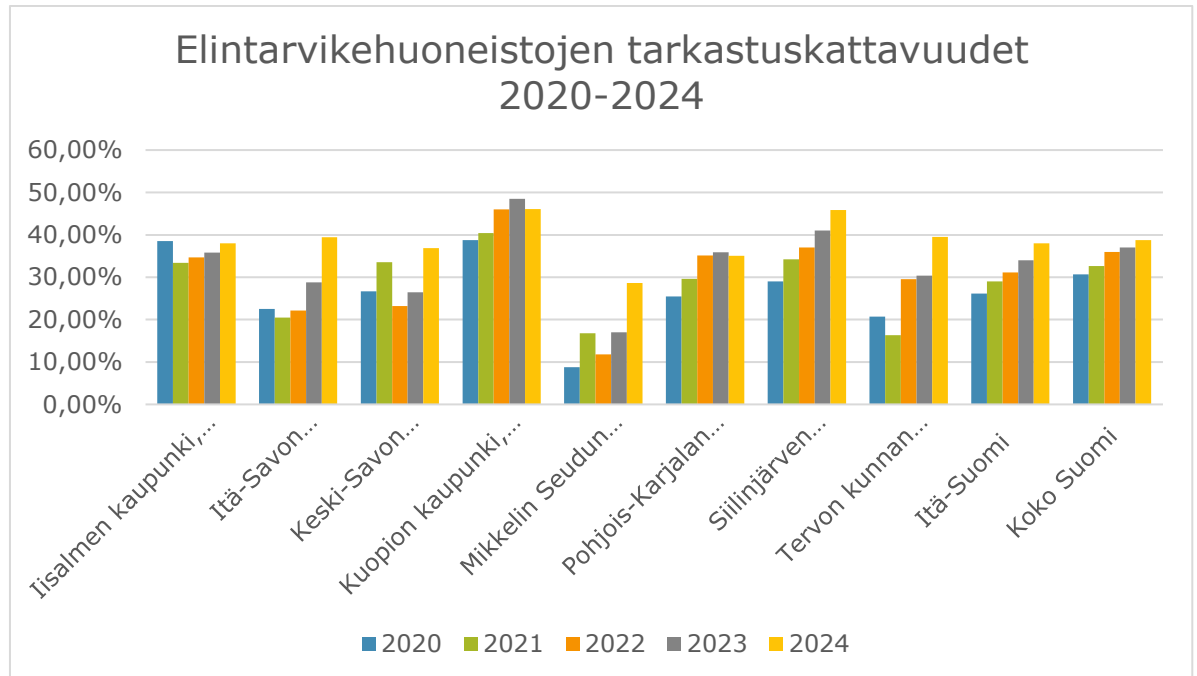
Seurantatarkastukset

Itä-Suomen valvontayksiköissä toteutettiin vuonna 2024 kaikkiaan 180 seurantatarkastusta (2023: 80, 2022: 168, 2021:160) eli 100 enemmän kuin vuonna 2023. Seurantatarkastusten osuus kaikkien tarkastusten määrästä oli 6,8 prosenttia (2023: 3,3 %, Lähde: VATI Sense QV_020 19.3.2025). Elintarvikehuoneistotarkastuksista seurantatarkastuksia oli 7,1 % ja alkutuotantotarkastuksista 3,4 %. Seurantatarkastusten suhteellinen määrä palasi samalle tasolle, jossa se oli vuosina 2021–2022. Todennäköisesti vuonna 2024 osa seurantatarkastuksista oli kirjautunut tavanomaisiksi suunnitelluiksi tarkastuksiksi.

Seurantatarkastusten määrä oli alhaisempi kuin C- tai D-arvosanaan johtaneiden tarkastusten määrä (263). Tämä selittynee muun muassa sillä, että puutteiden korjaamisen todentamista ei kaikissa tapauksissa toteuteta erillisenä uusintatarkastuksena vaan joissain tapauksissa myös seuraavan valvontasuunnitelman mukaisen tarkastuksen yhteydessä. Tämä koskee erityisesti hyväksyttyjä huoneistoja, joihin pääsääntöisesti tehdään lukuisia tarkastuksia vuoden aikana. Lisäksi osa C- tai D-arvosanan perusteella tehdyistä uusintatarkastuksista on voinut ajoittua myös vuoden 2024 puolelle ja toisaalta osa alkuvuoden uusintatarkastuksista on voinut liittyä jo loppuvuodesta 2023 annettuihin C-arvosanoihin.

Toimipaikkojen tarkastusten kattavuus

Kuvassa 3 on esitetty elintarvikehuoneistojen tarkastuskattavuus kunkin Itä-Suomen valvontayksikön osalta.

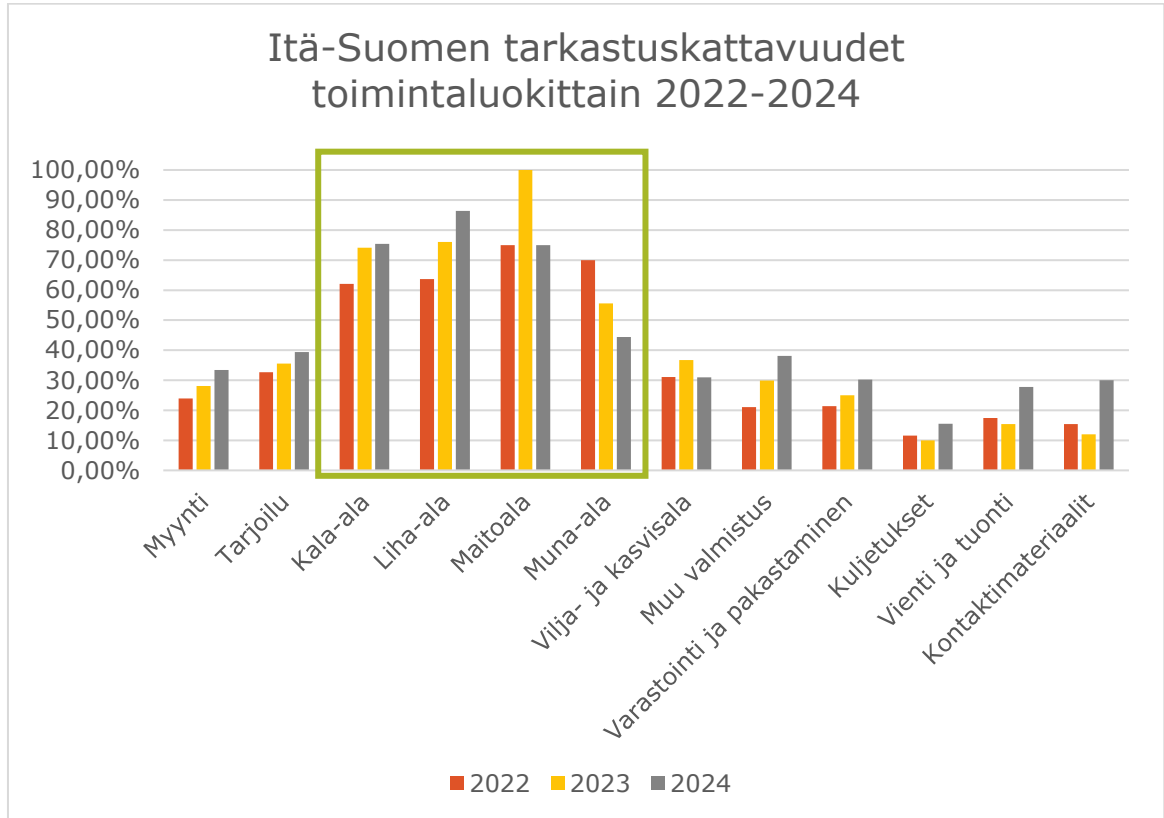
Kuva 3. Elintarvikehuoneistojen tarkastuskattavuudet 2020–2024 (Lähde: VATI Sense QV_020, 18.3.2025).

Elintarvikehuoneistoista tarkastettiin vuonna 2024 keskimäärin 38,03 prosenttia, joten edelleen oli nähtävissä pientä noususuuntausta (2023: 34,02 %; 2022: 31,1 %). Tarkastuskattavuus vaihteli eri valvontayksiköiden välillä vähemmän kuin aiemmin. Alimmillaan tarkastuskattavuus oli 28,64 (*Mikkelin seudun ympäristöpalvelut*) ja enimmillään 46,05 prosenttia (*Kuopio*). Ääripäissä olivat samat valvontayksiköt kuin vuonna 2023. Tarkastuskattavuus oli parantunut edellisvuodesta kaikissa muissa valvontayksiköissä paitsi yhdessä (*Kuopio*). Kolmessa valvontayksikössä oli yli 10 prosenttiyksikön parannus edellisvuoteen verrattuna.

Koko Suomen tasolla tarkastuskattavuus oli kaikkien elintarvikehuoneistojen osalta 38,8 prosenttia ja siinä oli pientä kasvua edellisvuoteen verrattuna (2023: 37,1 %; 2022: 36,1 %). Itä-Suomen keskiarvo (38,0 %) tarkastuskattavuudessa on lähestynyt koko Suomen keskiarvoa (38,8 %). Tarkastuskattavuus ei sinällään ole kovin kuvaava, koska osa elintarvikehuoneistoista on sellaisia, joihin ei riskinarviointiin pohjautuvan tarkastustiheyden perusteella ole tarkoitus tehdä tarkastusta joka vuosi.

Kuvassa 4 on esitetty elintarvikehuoneistojen tarkastuskattavuudet toimintaluokittain eriteltyinä. Kala- ja liha-alan tarkastuskattavuus parani edellisvuodesta, kun taas maito- ja muna-alan heikkeni. Kattavuudet (vuosi

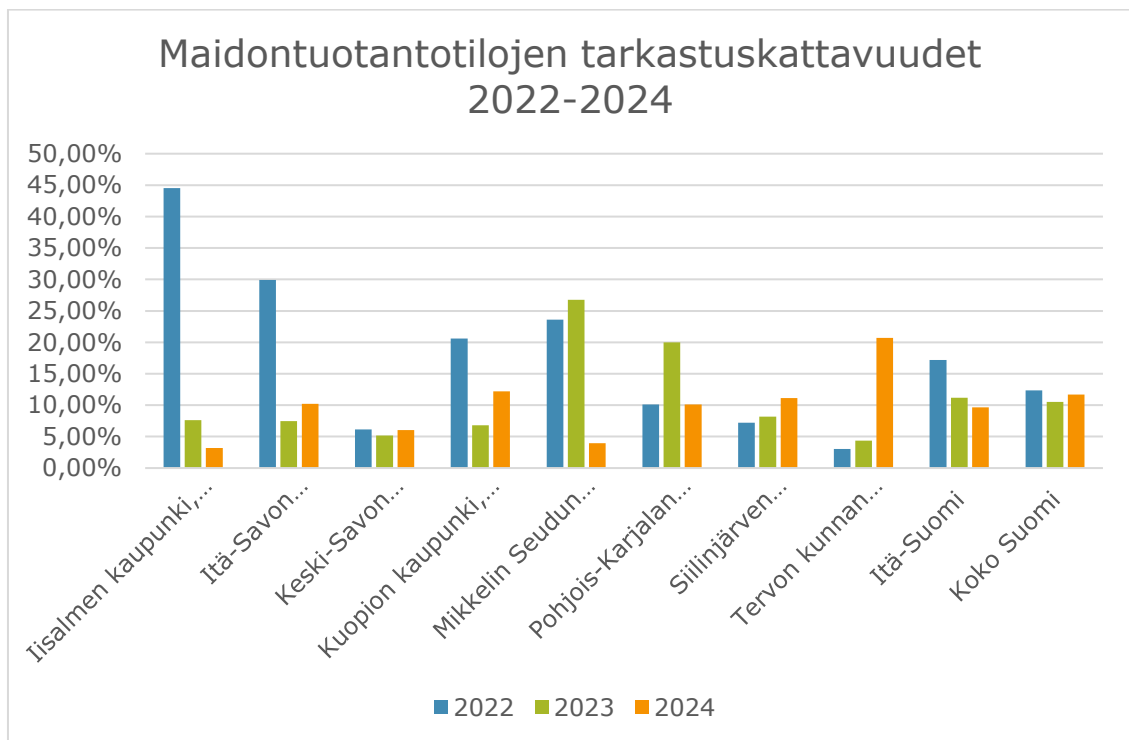
2024/2023): kala-ala **75,4 %**/74,1 %, liha-ala **86,4 %**/ 76,1 %, maitoala **75 %**/100 % ja muna-ala **44,4 %**/ 55,6 %.

Kuva 4. Tarkastuskattavuudet toimintaluokittain vuosina 2022–2024 (Lähde: VATI Sense QV_020, 18.3.2025.)

Maidontuotantotilat

Maidontuotantotiloista tarkastettiin Itä-Suomessa noin 11 prosenttia (11,3 %), kun tarkastuskattavuus vuonna 2023 oli vielä yli 17 prosenttia (17,3 %). Myös koko Suomen tasolla maitotilojen tarkastuskattavuus heikkeni edellisvuodesta vain muutamalla prosenttiyksiköllä (vuosi 2023: 10,2 %, 2022: 12,5 %) mutta suhteellisesti vähemmän kuin Itä-Suomessa. Itä-Suomen valvontayksiköissä tapahtui muutosta molempiin suuntiin: neljässä tarkastuskattavuus jopa hieman nousi (*Mikkeli, Pohjois-Karjala, Siilinjärvi ja Tervo*) ja neljässä laski (*Itä-Savo, Keski-Savo, Kuopio ja Iisalmi*). (Kuva 5)

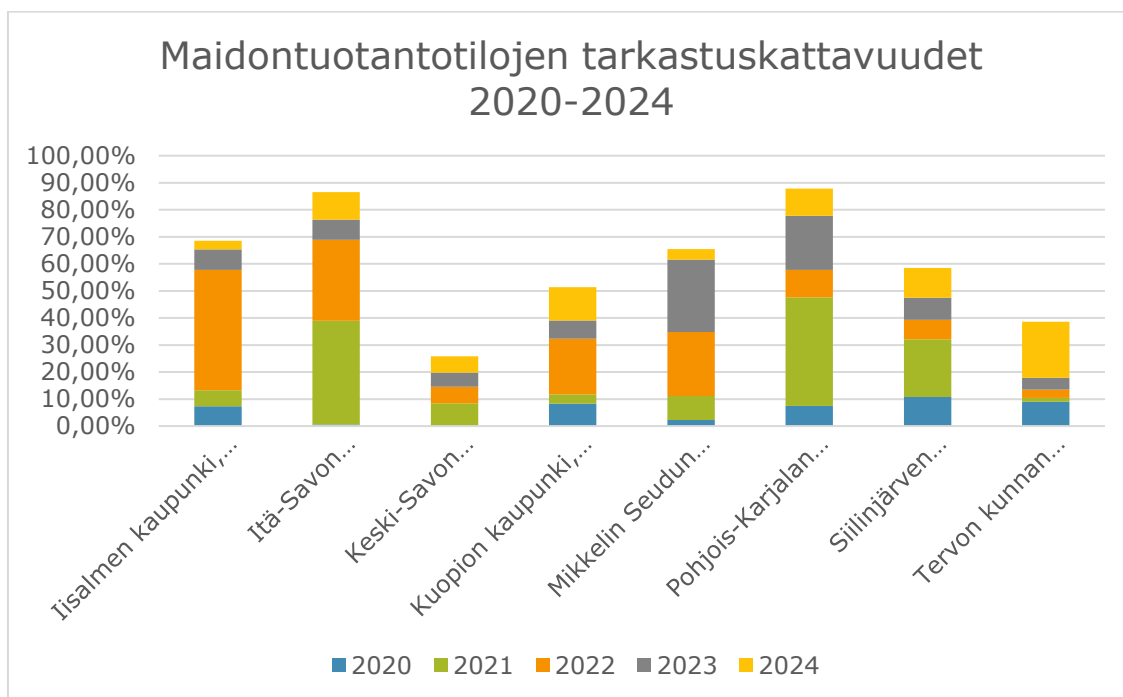

Kuva 5. Itä-Suomen maitotilojen tarkastuskattavuudet 2022–2024 (Lähde: VATI Sense QV_020, 14.3.2025).

Maitotilat tulisi tarkastaa joka viides vuosi, joten sillä perusteella tarkastuskattavuuden tulisi olla vuosittain 20 prosentin luokkaa. Vuonna 2024 vain yhdessä Itä-Suomen valvontayksikössä päästiin tälle tasolle ja kahdessa valvontayksikössä jäätiin alle 4 prosenttiin. Koko maan keskiarvo maitotilojen tarkastuskattavuudessa oli noin 11 prosenttia (11,7 %)

Vaikuttaa siltä, että osassa valvontayksiköitä maitotilojen valvontaa toteutetaan kuitenkin niin, että se on painopisteenä aina tiettynä vuonna, jolloin tarkastuksia tehdään suunnitelmallisesti ja merkittävästi enemmän. Esimerkiksi Iisalmissa tarkastuskattavuus oli vuonna 2022 46,8 prosenttia ja Pohjois-Karjalassa taas vuonna 2021 40,2 prosenttia ja Itä-Savossa 37,8 prosenttia. Siitä huolimatta viimeisen viiden vuoden aikana yksikään Itä-Suomen alueen valvontayksiköistä ei päässyt 100 prosentin tarkastuskattavuuteen maitotilojen osalta. Kahdessa valvontayksikössä päästiin viiden vuoden seuranta-ajalta yli 85 prosentin tarkastuskattavuuteen, mutta yhdessä valvontayksikössä jäätiin alle 30 prosenttiin. (Kuva 6)

Ainakin osassa valvontayksiköitä maitotilojen alhaiset tarkastuskattavuudet ovat suora seuraus heikosta eläinlääkäritilanteesta. Virkoihin on ollut vaikea saada rekrytoitua henkilöitä ja lisäksi vaihtuvuus ollut suurta.

Kuva 6. Itä-Suomen maitotilojen tarkastuskattavuudet viiden vuoden ajalta 2020–2024 (Lähde: VATI Sense QV_020, 14.3.2025).

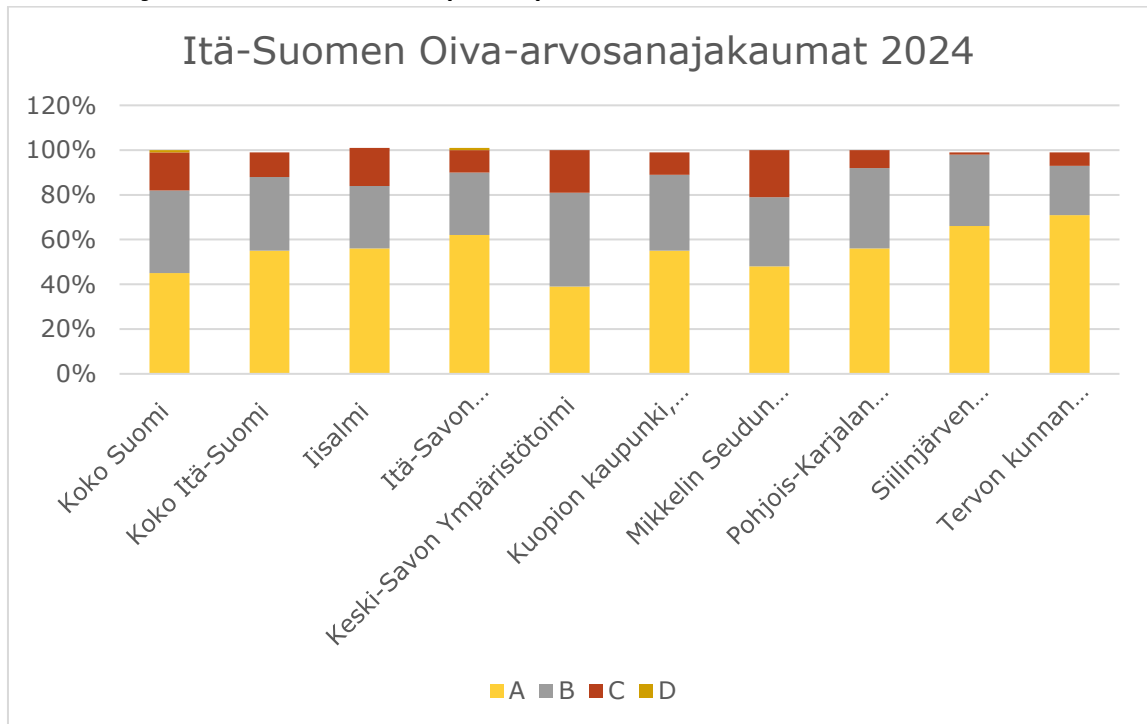
Oiva-tarkastustulosten jakauma

Kokonaisarvosanajakauma Itä-Suomessa oli vuoden 2024 Oiva-tarkastuksissa seuraava: A **55** prosenttia, B **33** prosenttia, C **11** prosenttia, D **0** prosenttia (2023: A 56,0 %, B 34,3 %, C 9,6 %, D 0,1 %), kun vastaavat luvut koko Suomen tasolla olivat: A 45 prosenttia, B 37 prosenttia, C 17 prosenttia ja D 1 prosenttia (2023: A 46 %, B 38 %, C 16 %, D 1 %) (kuva 7).

A-arvosanoja annettiin Itä-Suomessa edelleen valtakunnallista tasoa enemmän ja vastaavasti B-, C- ja D-arvosanoja vähemmän. Erot A- ja C-arvosanojen osuuksissa olivat samaa suuruusluokkaa kuin vuonna 2023: A-arvosanojen osalta 10 prosenttiyksikköä ja C-arvosanojen osalta kuusi prosenttiyksikköä. Vaikuttaa yhä vahvemmin siltä, että koronavuodet vain hetkellisesti muuttivat tilannetta niin, että Itä-Suomen Oiva-arvosanajakaumat lähenivät valtakunnallista tasoa. Koronan jälkeiseen normaaliaikaan palattua erot Suomen keskimääräiseen tasoon verrattuna ovat alkaneet palautua entiselleen. Havaitut muutokset selittynevät pitkälti sillä, että koronarajoitusten aikaan tarkastuksissa painottuivat ”huonot kohteet”, joissa oli tavanomaista enemmän puutteita.

Valvontayksiköistä yhdenkään Oiva-arvosanajakauma ei ollut kovin lähellä valtakunnallista jakaumaa – toisin kuin aiempina vuosina. Lähinnä

samansuuntainen jakauma oli Mikkelin seudun valvontayksiköllä, jolla myös C-arvosanojen osuus oli suurin (21 %).

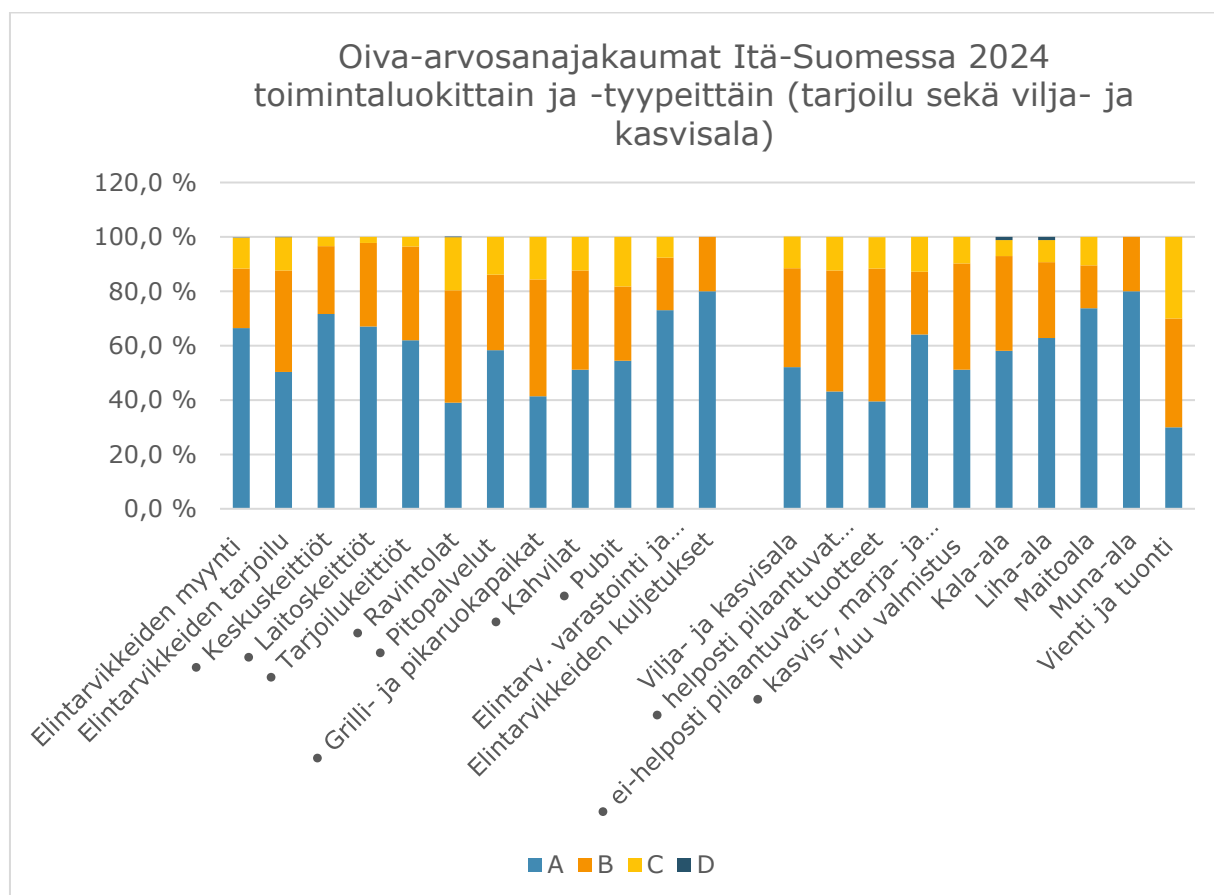
Kuva 7. Oiva-tarkastustulosten arvosanajakaumat Itä-Suomen valvontayksiköissä vuonna 2024 (Lähde: VATI Sense QV_011, 13.3.25)

Oiva-arvosanajakaumien erot Itä-Suomen valvontayksiköiden välillä olivat edelleen suuria. A-arvosanojen osuus oli enimmillään jopa 71 prosenttia (*Tervo*) ja kahdessa muussakin valvontayksikössä (*Itä-Savo*, *Siilinjärvi*) yli 60 prosenttia, kun taas yhdellä valvontayksiköllä (*Keski-Savo*) A-arvosanojen osuus jäi alle 40 prosentin (39 %) ollen siten alhaisemmalla tasolla kuin Suomessa keskimäärin (45 %). Samaisen valvontayksikön Oiva-arvosanajakauma on muuttunut oleellisesti viimeisten vuosien aikana ja on nyt paljon lähempänä valtakunnallista jakaumaa kuin vielä vuonna 2020, jolloin aluehallintoviraston arviointi- ja ohjauskäynnin yhteydessä keskusteltiin myös Oiva-asteikon oikeaoppisesta soveltamisesta.

C-arvosanojen suhteellinen osuus vaihteli välillä 1 (*Siilinjärvi*) – 21 (*Mikkeli*) prosenttia. Huomattavaa on, että kahdessa valvontayksikössä (*Mikkeli* ja *Keski-Savo*) C-arvosanojen osuus oli jopa valtakunnallista keskiarvoa korkeampi.

D-arvosanaan päädyttiin neljässä tarkastuksessa, kun niitä edellisenä vuonna oli kaksi. D-arvosanaa käytti kaksi valvontayksikköä (*Itä-Savo* ja *Kuopio*). Kaksi D-arvosanan saaneista toimipaikoista oli vähittäismyyntipaikkoja, yksi pitseria ja yksi kala- ja liha-alan laitos.

Kuvassa 8 on esitetty Oiva-arvosanojen suhteelliset osuudet eri toimintaluokkien ja -tyyppien tarkastuksissa. Suhteellisesti eniten puutteita havaittiin ravintoloissa (C/D 15,6 %), pitopalvelupaikoissa (C/D 13,9 %), grilli- ja pikaruokapaikoissa (C/D 13,6 %), leipomoissa (helposti pilaantuvat C/D 12,3 %, ei-helposti pilaantuvat C/D 11,6 %) sekä maitoalan kohteissa (C/D 10,5 %).

Kuva 8. Oiva-arvosanajakaumat toimintaluokittain sekä tarjoilupaikkojen ja vilja- ja kasvisalan osalta myös osin toimintatyypeittäin (Lähde: VATI Sense QV_011 14.3.2025).

Muualla Suomessa (ESAVIn, LSSAVIn ja PSAVIN toimialueet) on viime vuosina ollut nähtävissä tarjoilupaikkojen Oiva-arvosanojen selvä heikkeneminen. Taustalla olevina syinä on tunnistettu sekä ravintolayrittäjien huono taloudellinen tilanne että vaikeus saada ammattitaitoista henkilökuntaa.

Itä-Suomessa sen sijaan vielä vuonna 2023 huonoimpien Oiva-arvosanojen (C, D) yhteinen osuus (10,4 %) tarjoilupaikoissa pieneni edellisvuodesta (11,7 %). Mutta vuonna 2024 suunta muuttui Itä-Suomessakin: C/D-arvosanojen osuus (12,2 %) tarjoilupaikkojen tarkastuksissa kasvoi edellisvuodesta lähes kahdella prosenttiyksiköllä. Vielä selvemmin asia konkretisoituu, kun tarkastellaan ko. toimintaluokkaan kuuluvien ravintoloiden Oiva-

arvosanajakaumia. Yhdessä Itä-Suomen valvontayksiköistä (*Iisalmi*) C-arvosanojen osuus nousi ravintolatarkastuksissa jopa 40 prosenttiin (kuva 9).

Kuva 9. C-arvosanan osuus ravintoloiden Oiva-tarkastuksissa eri Itä-Suomen valvontayksiköissä 2022–2024.

Seuraamukset

Oiva-tarkastustulosten seurauksena annettiin kehoitus tai ryhdyttiin hallinnollisiin pakkokeinoihin 299 (2023: 190, 2022: 203, 2021: 348) toimipaikassa eli 12,3 prosentissa tarkastetuista toimipaikoista. Kyseisten toimipaikkojen osuus oli 2,4 prosenttia kaikista olemassa olevista toimipaikoista (2023: 1,8 %, 2022: 1,9 %, 2021: 2,8 %). Valtakunnan tasolla samainen osuus oli keskimäärin 4,4 prosenttia (2023: 4,1 %, 2022: 3,6 %; 2021: 3,3 %). Myös Itä-Suomessa muutos edellisvuoteen verrattuna oli nyt aiemmista vuosista poiketen valtakunnallisen suuntauksen tavoin nouseva.

Kehotukset

Oiva-tarkastuksissa annettiin kehoituksia 295 tarkastuksessa (Lähde: VATI Sense_QV020, 24.3.2025), kun taas annettujen C (Korjattavaa)-kokonaisarvosanojen määrä oli 259. Tämä saattaa viitata siihen, että kehoituksia on annettu myös osassa niitä tarkastuksia, joissa on päädytty kokonaisarvo-sanaan B (Hyvä). Aluehallintovirasto on saanut asiasta näyttöä jo aiemmin arviointikäyntien yhteydessä. Vaikka valvoja havaitsee epäkohtia, jotka edellyttävät korjauskehoituksen antamista määräaikaan, hän syytä tai toisesta haluaa kuitenkin antaa valvontakohteelle B-arvosanan. On vaikea arvioida syytä tähän toimintaan. Aluehallintovirasto tulee arvioimaan Oiva-

asteikon oikeaoppista käyttöä myös jatkossa ja puuttumaan asiaan, mikäli valvontayksikössä toimitaan vastoin ohjeistusta.

Pakkokeinot

D-arvosanaa käytettiin kahdessa valvontayksikössä, kummassakin kahdesti. Kolmessa tapauksista käynnistettiin pakkokeinoprosessi.

Itä-Savo teki poliisille yhden tutkintapyyntöä. Myös Kuopiossa oli esillä kolme tapausta, joissa epäiltiin petoksellista tai vilpillistä toimintaa mutta jotka eivät kuitenkaan johtaneet tutkintapyyntöihin.

Toimintaansa parantaneiden elintarvikealan toimijoiden osuus

Toimintaansa parantaneiden elintarvikealan toimijoiden osuus oli aiemmin (2020–2023) asetettu valtiovarainministeriön kanssa tehdyssä tulossopimuksessa aluehallintovirastojen yhteiskunnalliseksi vaikuttavuustavoitteeksi ja on edelleen huomioitu elintarvikeketjun monivuotisessa kansallinen valvontasuunnitelmassa (VASU) tunnuslukuna. Mukaan on laskettu ne toimipaikat, joihin on tehty vuoden 2024 aikana vähintään kaksi tarkastusta ja jotka ovat saaneet vuoden 2024 aikana C- tai D-arvosanan ja vuoden viimeisessä tarkastuksessa A- tai B-arvosanan. Itä-Suomen alueella toimintaansa parantaneiden toimijoiden osuus oli 80,2 prosenttia (2023: 84,8 %), kun Ruokaviraston määrittelemän ”hyvän” tuloksen rajana pidetään 70 ja ”erinomaisen” rajana 85 prosenttia. Koko Suomen tasolla toimintaansa parantaneiden toimijoiden osuus oli 75,1 prosenttia (2023: 75,7 %), joten Itä-Suomessa päästiin selvästi keskimääräistä paremmalle tasolle, vaikka jäätinkiin edellisvuoden lukemasta. Laskentatavan ongelmana on, että tarkastelu on sidottu vain kalenterivuoteen eikä se täten huomioi sitä, että uusintatarkastus voi ajoittua myös seuraavan vuoden alkupuolelle tai vastaavasti joidenkin edellisvuoden puolella havaittujen puutteiden korjaamista on voitu tarkastaa vasta tarkasteluvuoden puolella.

Strateginen VASU-mittari

Kahden parhaimman Oiva-arvosanan A ja B yhteinen osuus oli koko Itä-Suomen tasolla 88,6 prosenttia (*Lähde: VATI Sense QV_020, 6.3.2025, v. 2023: 90,5 %*). Kolme valvontayksiköstä (*Iisalmi, Keski-Savo, Mikkeli*) ei saavuttanut VASU-mittarin 85 prosentin tavoitetta, kun tällaisia valvontayksiköitä oli ollut vuosina 2020–2023 vain yksi (*Mikkeli*). Muissa valvontayksiköissä mittarin arvo vaihteli 88,8–98,3 prosenttiin.

Koko Suomen tasolla A- ja B-arvosanojen yhteinen osuus on vuosittain aina jonkin verran pienentynyt edellisvuodesta, kun taas Itä-Suomessa menttiin

vuosina 2022 (90,2 %) ja 2023 (90,4 %) ylöspäin ja vuonna 2024 palattiin lähemmäs vuoden 2021 (88,2 %) tasoa.

Valvonnan voimavarat

Itä-Suomessa käytettiin vuonna 2024 elintarvikevalvontaan yhteensä 35,1 henkilötyövuotta (*Lähde: Pikantin VASU-raportointi -työtila 14.3.2025, 2023: 30,6 htv; 2022: 30,7 htv; 2021: 29,2 htv*). Resurssimäärä nousi huomattavasti edellisvuodesta, peräti noin neljän ja puolen henkilötyövuoden verran. Kahdessa valvontayksikössä (*Keski-Savo, Mikkeli*) saatiin loppuvuodesta 2023 täytettyä uusi terveystarkastajan virka ja muun muassa tämä lisäpanos näkyy vuoden 2024 toteumaluvussa. Oletettavasti valvontayksiköissä ei myöskään ollut vastaavassa määrin pitkiä, ennakoimattomia virkavapauksia kuin edellisvuonna.

Aluehallintovirasto tarkasteli vuonna 2022 ympäristöterveydenhuollon yhteisinä, asiakirjoihin perustuneina arviointi- ja ohjauskäynteinä valvontayksiköiden resursseja laajemminkin. Tällöin havaittiin osalla valvontayksiköitä eroja Vyha-järjestelmässä ja valvontasuunnitelmassa ilmoitettujen resurssien välillä. Taustalla olevia syiden selvittely aloitettiin syksyllä 2023 käynnistyneissä valvontayksikkökohtaisissa ”täsmä-AJOissa”, joita jatkettiin vuoden 2024 aikana.

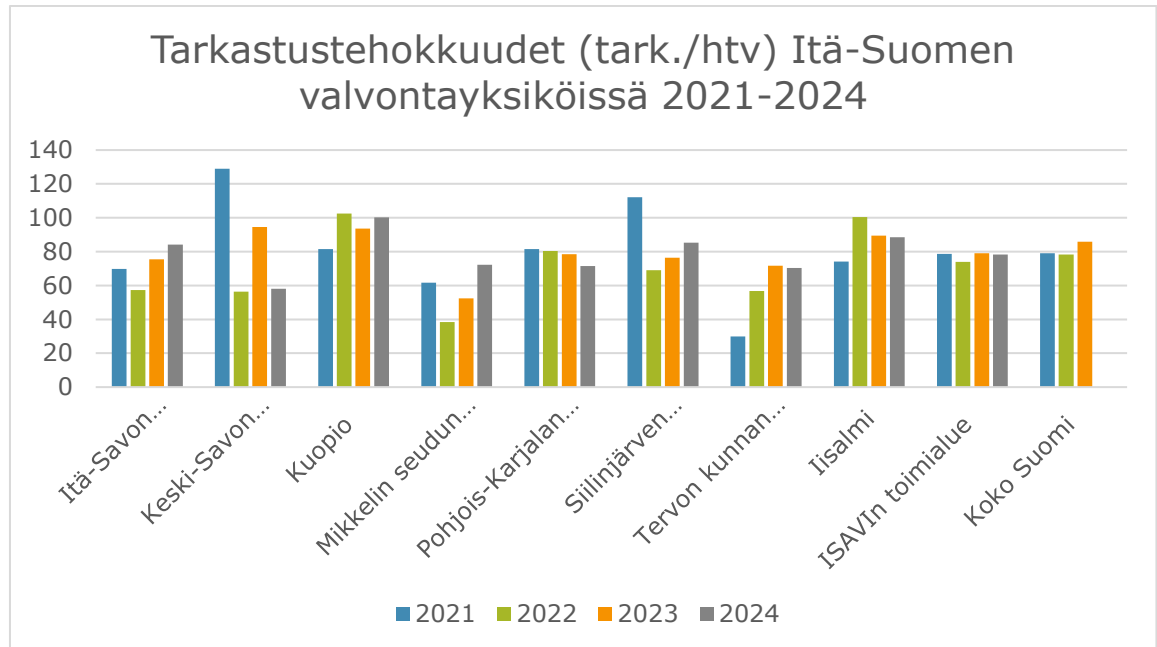
Syyksi valvontasuunnitelmissa ja Vyha-järjestelmässä ilmoitettujen resurssitietojen eroihin osoittautui muun muassa se, että tiedot viedään niihin eri aikaan vuodesta, jolloin todellinen resurssitilanne on saattanut siinä välissä jo muuttua. Vyha-järjestelmään tiedot viedään yleensä vasta alkuvuodesta, jolloin sinne saadaan tuoreempaa tietoa kuin edellisen vuoden lopussa laadittuun valvontasuunnitelmaan. Valvontayksiköissä, joissa tarkastajat hoitivat useamman toimialan tehtäviä, resurssitiedot saattoivat olla kaiken kaikkiaan aika lailla ”hihasta vedettyjä” eikä kaikissa valvontayksiköissä ollut kiinnitetty huomioita siihen, että resurssitiedot ilmoitettaisiin valvontasuunnitelmaan ja Vyha-järjestelmään samoin perustein.

Tarkastustehokkuus

Itä-Suomessa tehtiin keskimäärin 78,4 (2023: 79,05, 2022: 95,5) tarkastusta henkilötyövuotta kohden eli hieman vähemmän kuin edellisvuonna. Vaihtelu valvontayksiköiden välillä (kuva 10) oli edelleen suurta: 58,1–100,3 (2023: 52,4–94,0) tarkastusta henkilötyövuotta kohden.

Mikään valvontayksikkö ei kahden edellisen vuoden tavoin saavuttanut Ruokaviraston asettamaa tavoitetta (110 tark./htv), kun vielä vuonna 2021 tällaisia yksiköitä oli kaksi. Yksi valvontayksiköistä (*Kuopio*) pääsi 100 tarkastukseen henkilötyövuotta kohden. Sama valvontayksikkö oli tehnyt aiempinakin vuosina eniten tarkastuksia suhteutettuna käytettyihin resursseihin.

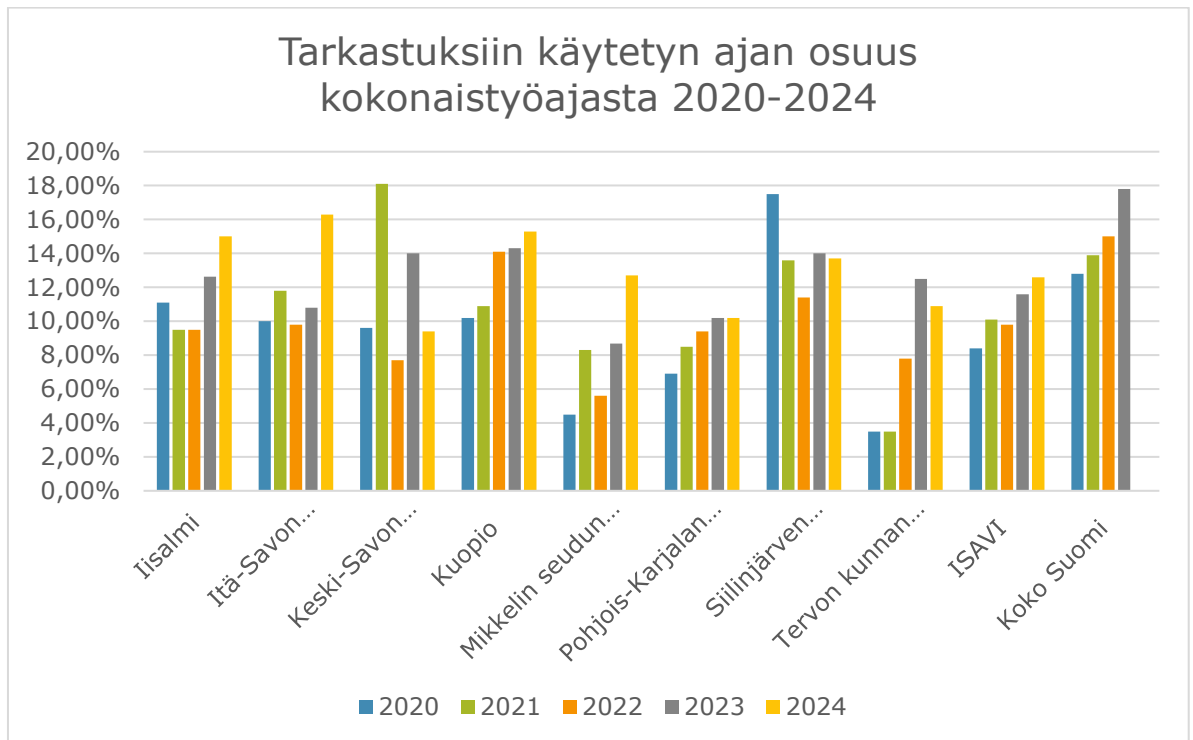
Yksittäisten valvontayksiköiden tarkastustehokkuus pysyi pääsääntöisesti joko ennallaan vuoteen 2023 verrattuna tai oli hieman noussut. Kahdessa valvontayksikössä (*Keski-Savo, Pohjois-Karjala*) se kuitenkin laski edellisvuodesta, toisessa varsin huomattavastikin.

Kuva 10. Tarkastustehokkuudet (tarkastusmäärä/htv) Itä-Suomen valvontayksiköissä vuosina 2021–2024. (Lähteet: tarkastusmäärät: VATI Sense QV_001 12.3.2025, elintarvikevalvontaan käytetty kokonaisaika: Pikantin Vyha-kysely 2024. Tarkastustehokkuudet laskettu näiden tietojen pohjalta. Koko Suomen tieto vuodelta 2024 ei ollut käytettävissä.) **HUOM!** Vuosien 2021–2023 tarkastustehokkuudet otettu Vatin QV_007 -raportilta kunakin vuonna.

Tarkastuksiin käytetyn ajan osuus elintarvikevalvonnan toteutuneesta kokonaisresurssista

Tarkastuksiin käytetyn työajan osuus (12,6 %) nousi koko Itä-Suomen tasolla hieman edellisvuodesta (11,6 %). Myös pääosassa (5/8) valvontayksiköitä työajasta käytettiin suhteellisesti enemmän aikaa tarkastuksiin kuin vuonna 2023 (kuva 11). Kahdessa valvontayksikössä (*Itä-Savo, Mikkeli*) muutos oli huomattavankin iso. Toiseen näistä valvontayksikössä saatiin rekrytoitua uusi terveystarkastaja vuoden 2023 loppupuolella. Toisessa valvontayksikössä taas muutokseen voisi olla ainakin osin selityksenä se, että valvontayksikön toiminta alkoi normalisoitua vuoden 2024 aikana, kun vielä vuonna 2023 siellä kamppailtiin ”käynnistymisvaikeuksien” kanssa uudessa organisaatiossa. Tosin valvontayksikkö itse on raportoinut, että uudessa organisaatiossa työskentelyyn liittyvät haasteet veivät edelleen resursseja valvontatyöltä.

Kuva 11. Elintarvikevalvonnan tarkastuksiin käytetyn työajan osuus elintarvikevalvonnan kokonaisresurssista vuosina 2020–2024. (Lähde: tarkastuksiin käytetty aika VYH_ QV007, 19.3.2025, kokonaistyöaika Pikantin Vyha-kysely 2024) Vuosien 2020–2023 käytetty tietoja, jotka poimittu kunakin vuonna Vati-järjestelmästä VASU-analyysin valmistelun yhteydessä.

Koronavuosien ja -rajoitusten jälkeen tarkastuksiin käytetyn ajan osuus on alkanut vuosi vuodelta kasvaa sekä valtakunnan että Itä-Suomen tasolla. Kaikkien yksittäisten valvontayksiköiden osalta kehitys ei kuitenkaan ole ollut niin selkeää. Valvontayksikön uudelleen organisoituminen, tilapäiset vajaukset henkilöresursseissa, rekrytointivaikeudet ja uusien työntekijöiden perehdyttäminen ovat olleet vaikuttamassa siihen, ettei samanlaista systemaattisesti nousevaa trendiä tarkastuksiin käytetyn ajan osuudesta ole kaikkien valvontayksiköiden osalta nähtävissä.

Siihen, miksei VATI-järjestelmään kirjatun tarkastuksiin käytetyn ajan osuus ole nykyisin keskimäärin edes viidesosaa kokonaistyöajasta on olemassa monia luonnollisia selityksiä. Valvontayksiköissä panostetaan nykyisin entistä enemmän toimijoiden ohjaukseen ja neuvontaan, niin kuin vuonna 2022 käyttöön otetun perusmaksun taustalla olevana ajatuksena oli. Monissa valvontayksiköissä on hyvin sisäistetty Ruokaviraston lanseeraama ”valvojasta valmentajaksi” -ajatus ja kehitetty valvontayksikön toimintaa sen pohjalta. Valvontayksiköt paitsi antavat toimijoille perinteistä ohjausta ja neuvontaa tarkastuskäyntien yhteydessä, puhelimitse ja sähköpostitse, ne myös panostavat muun muassa internetsivujensa sisällön kehittämiseen, laativat toimijoille vuosittain säännöllisesti ohjekirjeitä, järjestävät toimijoille koulutustilaisuuksia, laativat tiedotteita ja niin edelleen.

Elintarvikevalvontaan on tullut viime vuosina uusia tehtäväalueita, kuten etämyynnin valvonta ja siihen oleellisesti liittyvä sosiaalisen median seuranta. Myös keväällä 2021 voimaan astunut uusi elintarvikelaki toi mukanaan uusia työkaluja, kuten perusmaksu, seuraamusmaksu ja velvoitteidenhoitoselvitys. Nämä ovat edellyttäneet perehtymistä ja uudistusten haltuunottoa. Resurssia on tarvittu myös esimerkiksi Ruokaviraston uusien ohjeluonnosten tai jo olemassa olevien ohjeiden päivitysten kommentointiin. Tämä on tärkeää työtä, jotta valmisteilla olevista ohjeista tulisi valvojille mahdollisimman hyviä ja selkeitä työkaluja.

Pysyäkseen ajan tasalla lainsäädännössä ja Ruokaviraston ohjeistuksissa sekä edistääkseen valvonnan yhtenäistämisyhtymyksiä valvojien on seurattava aktiivisesti Pikantin sisältöä mukaan lukien sen keskustelupalstat sekä osallistuttava Ruokaviraston lukuisten valvontaverkostojen tapaamisiin ja koulutuksiin. Myös valvontayksiköissä tehdään merkittävää työtä valvonnan yhtenäistämiseksi esimerkiksi toteuttamalla suunnitellusti paritarkastuksia. Haastavista valvontatapauksista keskustellaan yhdessä tiimipalaverissa tai muutoin kollegoiden kanssa ennen lopullisen Oiva-arvion antamista. Myös laatutyö sisäisine ja ulkoisine auditointeina, VATI-järjestelmän kehittämistyöhön osallistuminen sekä omien valvontaprojektien suunnittelu, koordinointi ja niistä raportointi sekä tiedotteiden valmistelu vievät oman aikansa.

Ruokamyrkytyspäilyyn selvittäminen voi ajoittain myös vaatia paljon työaika. Esimerkiksi Kuopiossa raportoituihin vuonna 2024 olleiden jo kolmatta vuotta peräkkäin harvinaisen paljon ruokamyrkytyspäilyilmoituksia (170). Ne eivät johtaneet RYMY-ilmoituksiin mutta niiden selvittely sitoi paljon työaika. Pienissä valvontayksiköissä taas ei ole välttämättä ole muotoutunut rutiineja ruokamyrkytyspäilytapauksien selvittämiseen ja selvitystyö voi tästä syystä viedä paljon aikaa.

VATI-järjestelmään kirjattuihin tarkastusaikatietoihin sisältyy todennäköisesti jossain määrin myös ”tilastoharhaa”. Tarkastusajat saatetaan kirjata todellista vähäisimmiksi, koska valvojien voi olla vaikea vetää rajaa, mikä osa tarkastukseen valmistautumisesta on sellaista työaika, joka voidaan laskuttaa toimijoilta ja mikä taas liittyy enemmänkin valvojan omaan ohjeiden kertaamiseen, jos valvoja on esimerkiksi lähdössä tarkastamaan harvemmin tarkastettavia Oiva-rivejä. Kuitenkin Ruokaviraston ohjeiden mukaan tarkastusaikaan tulisi laskea valmistautuminen, tarkastuksen tekeminen, tarkastuskertomuksen kirjoittaminen. Lisäksi valvontayksiköissä toteutetaan jossain määrin myös paritarkastuksia esimerkiksi perehdyttämismielessä tai laatutyöhön liittyen. Näistäkin kirjataan VATI-järjestelmään yleensä vain yhden valvojan työaika. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen tarkastustoimintaan menee huomattavasti enemmän aikaa kuin mitä VATI-järjestelmään on kirjattu tarkastuksiin käytetyksi ajaksi.

Keskimääräinen tarkastusaika

Keskimääräinen tarkastusaika oli 2,60 tuntia (Lähde: VATI QV_007, 21.3.2025, 2023: 2,37 h) ja siten alhaisin kuin minkään muun aluehallintoviraston toimialueella – tosin Lapissa keskimääräinen tarkastusaika oli vain hivenen pidempi (2,61). Valvontayksiköiden välinen vaihtelu oli 2,31–3,11 tuntia (2023: 2,10–2,98 tuntia). Koko Suomen tasolla tarkastusaika oli keskimäärin 3,42 (2023: 3,34), joten Itä-Suomessa tarkastuksista suoriuduttiin näiden lukujen valossa selvästi keskimääräistä nopeammin. Sekä Itä-Suomen että koko Suomen tasolla tarkastusaika nousi hieman edellisvuodesta.

Länsi- ja Sisä-Suomen alueella tarkastuksiin käytettiin kaikkein eniten aikaa (4,12 h). Tämä havainto on mielenkiintoinen siksikin, että osa Länsi- ja Sisä-Suomen valvontayksiköistä on kertonut siirtyneensä toteuttamaan ”kevyttarkastuksia”.

Osaltaan erot tarkastusajoissa selittynevät kuitenkin sillä, millä tarkkuudella tarkastusajat kirjataan VATI-järjestelmään. Ei voida vetää suoraa johtopäätöstä siten, että Itä-Suomessa tarkastajat suoriutuisivat tarkastuksista keskimääräistä nopeammin kuin muualla Suomessa.

Keskimääräisen tarkastusajan rinnalla olisi mielenkiintoista tarkastella myös sitä, missä määrin yhdellä tarkastuksella tarkastettujen Oiva-rivien keskimääräinen määrä mahdollisesti korreloi tarkastusaikaan. Mutta se tarkastelu jätetään myöhemmin tehtäväksi.

Valvontayksiköiden Pikantin VASU-raportointityötilan kyselyssä antamien elintarvikevalvontatietojen yhteenvetoa Valvontasuunnitelmien toteutumisaste

Valvontayksiköistä kaksi (*Siilinjärvi ja Tervo*) arvioi valvontasuunnitelmansa toteutuneen täysin ja muut kuusi enimmäkseen. Kokonaistilanne parantui selvästi vuodesta 2023, jolloin vielä kolme valvontayksikköä arvioi valvontasuunnitelmansa toteutuneen vain osin (alle 70-prosenttisesti). Huomattavaa on, että yksi näistä valvontayksiköistä (*Tervo*) sai viime vuonna toteutettua valvontasuunnitelmansa täysin.

Tilanteen parantumista edellisvuodesta selittää pitkälti paitsi kahteen valvontayksikköön loppuvuodesta 2023 rekrytoidut uudet tarkastajat myös se, ettei valvontayksiköissä ollut samassa määrin pitkiä, suunnittelemattomia virkavapauksia kuin edellisvuonna. Tervon valvontayksikössä johtajatilanteen vakiintuminen kesäkuun alussa vapautti resursseja itse valvontatyöhön.

Toimijoille annettu koulutus

Puolet valvontayksiköistä (4/8) järjesti toimijoille koulutusta, kukin yhden tilaisuuden. Osallistujia niissä oli yhteensä 126. Koulutustilaisuuksien aiheista aluehallintovirastolla ei ole tietoa.

Ruokamyrkytykset

Itä-Suomessa tehtiin vuonna 2024 RYMY-järjestelmään yhdeksän (v. 2023: 12) epäilyilmoitusta. Ilmoituksia tehtiin kuudessa valvontayksiköissä: Itä-Savo (2), Siilinjärvi (2), Pohjois-Karjala (2), Keski-Savo (1), Kuopio (1), Ylä-Savo (1).

Kuopio raportoi jo kolmatta vuotta peräkkäin epidemiaepäilyilmoitusten suuresta määrästä (170). Ne eivät johtaneet RYMY-ilmoituksen tekemiseen mutta niiden selvittäminen vei paljon työaikaa valvojilta. Yhtenä syynä ilmoitusten lisääntyneeseen määrään lienee Vati-järjestelmään linkitetyn sairastumis- ja haittaepäilyilmoituksen käyttöönotto.

Yhteenveto

Itä-Suomen elintarvikehuoneistojen määrä pysyi ennallaan. Alkutuotantopaikkojen kokonaismäärässä tapahtui pientä laskua. Maitotiloja oli 73 edellisvuotta vähemmän. Muutokset johtuivat osin myös Vati-rekisterin ajan tasalle saattamisesta.

Sekä elintarvikehuoneistojen että alkutuotantopaikkojen tarkastusmäärät nousivat edellisvuodesta. Maitotilojen valvonnassa ei ole päästy tarkastustiheyssuosituksen mukaiselle tasolle ja muutamalla valvontayksiköllä valvonta on erityisen huonossa jamassa. Kasvintuotannon valvonta osoitti piristymisen merkkejä. Yhdessä valvontayksikössä tarkastettiin peräti 33 marjatilaa hygienia.

Elintarvikehuoneistojen keskimääräinen tarkastuskattavuus oli noin 38 prosenttia ja parani edellisvuodesta. Hyväksyttyjen huoneistojen osalta kala-alan ja liha-alan kohteiden tarkastuskattavuus parani, kun taas maito- ja muna-alan kohteiden heikkeni. Maitotilojen tarkastuskattavuus oli noin 11 prosenttia ja edellisvuotta huonompi.

Oiva-tarkastusten arvosanajakaumat olivat: A 55 %, B 33 %, C 11 %, D 0 %. A-arvosanoja annettiin edelleen enemmän kuin Suomessa keskimäärin ja vastaavasti B-, C-, ja D-arvosanoja vähemmän. Valvontayksiköiden välillä oli edelleen suurta vaihtelua jakaumissa. Yhdellä valvontayksiköistä A-arvosanojen osuus oli pienempi kuin koko Suomessa keskimäärin ja kahdella valvontayksiköllä C-arvosanojen osuus taas suurempi. Jo aiempina vuosina

muualla Suomessa havaittu ravintoloiden Oiva-arvosanojen huonontuminen oli nähtävissä myös Itä-Suomessa.

D-arvosanoja annettiin kahdessa valvontayksikössä, molemmissa kahdelle eri toimijalle. D-arvosanan saivat kaksi vähittäismyyntikohdetta, yksi pitseria ja yksi kala- ja liha-alan laitos. Pakkokeinoprosessi käynnistettiin kolmessa tapauksessa. Lisäksi tehtiin yksi tutkintapyyntö poliisille.

Elintarvikevalvontaan käytettiin yhteensä 35,1 henkilötyövuotta eli huomattavasti enemmän kuin edellisvuonna (30,6). Tähän oli vaikuttamassa muun muassa kahteen valvontayksikköön loppuvuodesta 2023 rekrytoidut uudet terveystarkastajat. Tarkastuksiin käytettiin keskimäärin 12,6 prosenttia työajasta.

Valvontayksiköistä kaksi arvioi toteuttaneensa valvontasuunnitelmansa täysin ja muut kuusi pääosin. Tilanne parani vuodesta 2023, jolloin vielä kolme valvontayksikköä sai toteutettua valvontasuunnitelmansa vain osin. Keskimääräinen tarkastusaika oli 2,60 tuntia (2023: 2,37 tuntia). Itä-Suomessa suoriuduttiin tämän tuloksen valossa edellisen vuoden tapaan kaikkein nopeimmin elintarvikevalvonnan tarkastuksista.

Tarkastuksia tehtiin keskimäärin 78,4 henkilötyövuotta kohden. Valvontayksiköiden välinen vaihtelu oli suurta. Yhdessä valvontayksikössä päästiin 100 tarkastukseen henkilötyövuotta kohden.

Toimintaansa parantaneiden toimijoiden osuus oli hyvällä tasolla (80,2 %). Strategisen VASU-mittarin arvo (A- ja B-arvosanojen yhteinen osuus) oli 88,6 prosenttia. Kolme valvontayksiköistä ei saavuttanut 85 prosentin tavoitetasoa. Valvontayksiköiden välillä oli edelleen suuri eroja, mitä tulee esimerkiksi tarkastustehokkuuteen (tarkastukset/htv), tarkastuksiin käytettävän ajan osuuteen kokonaistyöajasta sekä valvonnan vaikuttavuuteen. Muutamissa valvontayksiköissä panostettiin erityisen paljon tiedottamiseen sekä viranomaisyhteistyöhön kuin myös omiin valvontaprojekteihin.

Tämä asiakirja ISAVI/2963/2025 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ISAVI/2963/2025 har godkänts elektroniskt

Hyväksyjä Ahonen Ulla 31.03.2025 15:58

Hyväksyjä Metsävainio Mari 31.03.2025 16:38

Esittelijä Rintala Hanna 31.03.2025 15:57